

ÇİMENTO İŞVEREN

ÇİMENTO MÜSTAHSİLLERİ İŞVERENLERİ SENDİKASI YAYIN ORGANI

CİLT 10
SAYI 4
TEMMUZ 1996

**Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.**

GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI 83/7 MALTEPE 06570 ANKARA

ÇİMENTO MÜSTAHSİLLERİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

KURULUŞU

Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası: 28.11.1964 tarihinde;

Anadolu Çimentoları T.A.Ş.
Aslan ve Eskişehir, Müttehit Çimento ve Su Kireci Fabrikaları A.Ş.
Eskişehir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
Ankara Çimento Sanayii T.A.Ş.
İzmir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
Türk Çimentosu ve Kireci A.Ş.,

tarafından o tarihteki işkolları yönetmeliğinin 16 sıra numaralı Çimento Sanayii İşkolunda faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur.

ÜYELERİ

1964 yılında altı kurucu üye ile faaliyetine başlayan Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası'nın bugün 25 üyesi bulunmaktadır.

- @ ADANA ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ AKÇİMENTO TİCARET A.Ş.
- @ ASLAN ÇİMENTO A.Ş.
- @ AŞKALE ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ BAŞTAŞ BAŞKENT ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ BATIÇİM-BATI ANADOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
- @ BATISÖKE- SÖKE ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ BOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
- @ BURSA ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.
- @ ÇANAKKALE ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
- @ ÇİMENTAŞ İZMİR ÇİMENTO FABRİKASI T.A.Ş.
- @ ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
- @ DENİZLİ ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ ESKİŞEHİR ÇİMENTO FABRİKASI T.A.Ş.
- @ GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
- @ KONYA ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
- @ MARDİN ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
- @ NUH ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
- @ SET AFYON ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ SET ANADOLU ÇİMENTOLARI T.A.Ş.
- @ SET ANKARA ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ SET BALIKESİR ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ SET TRAKYA ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.
- @ ÜNYE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
- @ YİBİTAŞ YOZGAT ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.

AMACI

Sendikamızın amacı, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, mevzuat çerçevesinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek, aralarında karşılıklı yardımlaşmalarını sağlamak, iş kolunda kurulmuş ve kurulacak olan işyerlerinin verimli ve ahenkli çalışmasına yardımcı olmak, üyelerini temsil etmek, toplu iş sözleşmesi akdetmek, çalışma barışını kurmak ve devam ettirmek; bu amaçla Türkiye çapında faaliyette bulunmaktadır.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için, Devletin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğünün milli egemenlik ve Cumhuriyetin korunması ve Atatürk ilkelerinin yaşatılması, demokratik ilkelerden ayrılmadan faaliyet göstermesi asıldır.

ISSN 1300-3526

ÇİMENTO İŞVEREN

ÇİMENTO MÜSTAHSİLLERİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

tarafından iki ayda bir yayınlanır.

**TEMMUZ 1996
CİLT 10 - SAYI 4**

ÇİMENTO MÜSTAHSİLLERİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

Adına
İMTİYAZ SAHİBİ
A. Mesut EREZ

●
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Av. İ. Sancar BAYAZIT

●
İdare Yeri
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı,
Akyol İşhanı, 83/7-8
06570 Maltepe / ANKARA
Tel : (0.312) 231 19 52 - 231 19 53
Telefax : (0.312) 231 03 22

●
ÇİMENTO İŞVEREN
Basın Ahlak Yasası'na
Uymayı Taahhüt Eder.
Dergide Yayımlanan Yazıların
Her Hakkı Saklıdır.
Yazılı İzin Alınmadan
İktibas Edilemez.

●
Dergiye Gönderilen Yazılar
Yayımlanmasa Dahı İade Edilemez.

●
Dergiye gönderilen Yazılar, Yazarn
Kişisel Görüşüdür.
Çimento Müstahsilleri
İşverenleri Sendikası'nı
Bağlamaz.

●
BASKI
ÜNAL OFFSET
G.M.K. Bulvarı, 83/Zemin
06570 Maltepe / ANKARA
Tel : (0.312) 229 82 47 - 230 61 86
Fax : (0.312) 230 07 62

İÇİNDEKİLER

**AVRUPA TOPLULUK HUKUKU ve
SOSYAL SİGORTALAR**
Ulusalüstü Sosyal Sigortalar Hukuku ve
AT Hukukunun Ulusal Sosyal
Sigortalara Etkisi

Prof.Dr. Bernd von Maydell
Çeviren: Prof.Dr. Tankut Centel

3

●
**SOSYAL SİGORTALAR KURUMU,
YAPTIĞI ÖDEMELERDEKİ
ARTIŞLAR İÇİN İŞVERENE
SSK 26. MADDESİ UYARINCA
TEKRARDAN RÜCÜ
EDEBİLMELİ MİDİR?**

Haluk N. NOMER

18

●
HABER
"Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de
Sosyal Diyalog, Ekonomik ve
Sosyal Konseyler" Konulu
Uluslararası Seminer Ankara'da Yapıldı

22

●
KARAR İNCELEME KÖŞESİ
Özelleştirme - Sosyal Yardım Zammı ve
Bir Karar İncelemesi

Av. Saadet YILDIRAL

24

●
HUKUK

30

TÜRKİYE'DE İLK DEFA, YİNE HALKBANK'TA!

Ekonomiye kaynak sağlayan ve üretime destek olan Halkbank, Türkiye'ye bir kez daha yenilikler sunuyor.

1

GİRİŞİMCİ BİLGİLENDİRME MERKEZİ

2

PROJENİN KENDİSİ TEMİNAT

3

YÜKSEK TEKNOLOJİ KREDİSİ

4

KOBİ KREDİLERİ

Girişimci Bilgilendirme Merkezi

Halkbank yıllardır çalışanlara, üreticilere verdiği desteğe şimdi de bilgi desteğini ekliyor. İlk defa iş kuranlara, gençlerimize, kadınlarımıza, bir projesi ya da iş fikri olan esnaf ve sanatkarımıza, küçük ve orta ölçekli işletmelere Halkbank'tan tam destek... Kredi ve finans aşamasından üretime, pazarlama bilgilerinden, teknik ayrıntılara kadar ihtiyaç duyulan her türlü bilgi ve danışmanlık hizmeti, ülkemizin ilk kez Halkbank'la tanıdığı Girişimci Bilgilendirme Merkezi'nde, işletme, pazarlama, üretim konularında bilgi sunmak üzere yetiştirilmiş mühendis, istatistikçi ve mali analistler görev yapıyor. Türkiye'de ilk kez sunulan bu hizmete, Üniversite araştırma kuruluşları ve meslek kuruluşları da destek sağlıyor.

Projenin Kendisi Teminat

Belli bir sanayi kolunda geçmişi bulunan, itibarlı, piyasada belli bir pazar payı bulunan, pazarlama konusunda sıkıntısı olmayan, sahipleri ya da yöneticileri iyi tanınan, borçlarına sadık, daha önce Halkbank'tan ya da başka bankalardan aldığı kredileri aksatmadan ödeyen firmalar için yepyeni bir imkan... Yukarıda sıraladığımız özelliklere sahip firmaların bulunacakları kredi taleplerinde, ellerindeki proje ya da yapmakta oldukları işlerle ilgili aldıkları siparişler teminat olarak kabul edilerek bu firmalara kredi sağlanacak. Teminat olarak projenin kendisi dışında ayrıca gayrimenkul ipotegi istenmeyecek.

Yüksek Teknoloji Kredisi

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girme ve Avrupa ile bütünleşme süreci içinde KOBİ'lerin Avrupa'daki işletmelerle rekabet edebilecek duruma gelmesinin, üretim yöntemlerinin iyileştirilmesinin üretim ve kalite standardizasyonunun sağlanmasının yolu "yüksek teknoloji" ye ulaşmaktan geçiyor. Halkbank, Türkiye'yi yüksek teknoloji kullanımına özendirme amacıyla özel bir kredi olan "Yüksek Teknoloji Kredisi" ni sunuyor. Azami limiti, küçük boy işletmeler için 15 milyar TL orta boy işletmeler için 30 milyar TL olan Yüksek Teknoloji Kredisi'nin vadesi 1 yıl geri ödemesiz olmak üzere azami 4 yıl.

Kobi Kredileri

Halkbank; KOBİ'lere Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli Sanayici tanımlar içerisinde durumuna uygun değişik vade, limit ve ödemesiz dönemli tesis ve işletme kredisi kullanmaktadır. Bunların yanında yurt dışından sağladığı fonlarla özellikle istihdam artışına katkıda bulunan ve ihracata yönelik faaliyette bulunan sanayi işletmelerine finansal destek sağlamak amacıyla Orta ve Uzun vadeli kredi kullanılmaya devam etmektedir. Banka sözkonusu kredilerin kullanımında teminat oluşturamayan KOBİ'lere, projenin kendisini teminat olarak kabul ederek veya Kredi Garanti Fonu'nun kefaletini alarak da kredi kullanmaktadır. Ayrıca, Isparta, Kastamonu, Konya ve Eskişehir'de olmak üzere dört merkezde bulunan teknik danışmanlık merkezleri ile KOBİ'lere kredi ve finans konularında bilgi ve danışmanlık hizmeti sunmaya devam etmektedir.

İşte Halkbank'ın Türkiye'ye sunduğu 4 yenilik daha. Türkiye çalıştıkça, ürettikçe Halkbank ülkesine destek olmaya, yenilikler sunmaya devam edecek.

 HALKBANK

AVRUPA TOPLULUK HUKUKU VE SOSYAL SİGORTALAR

Ulusalüstü Sosyal Sigortalar Hukuku ve AT Hukukunun Ulusal Sosyal Sigortalara Etkisi (1) (2)

Prof. Dr. Bernd von Maydell, Münih
Çeviren: Prof. Dr. Tankut Centel, İstanbul

I. Giriş

1.1.1993 tarihinden itibaren tek pazarın yaratılışı olan Avrupa 92, aylardan beri kamuoyundaki temel konulardan biridir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik boyutu da açıklanmakta (3); bu yılki birçok toplantı, yaklaşık 25 yıl önce sosyal uyumlaştırma adı altında tek yanlı olarak dile getirilip huzursuzluk ve tartışma yaratmış bulunan bu konuyla uğraşmaktadır. Ortak pazarın sosyal güvenlik boyutu hakkındaki güncel tartışma; açığa ilkin, Avrupa hukukunda sosyal güvenlik

hukukuyla ilgili olarak düzenlenmiş bulunan konular ile gelecek için hesaba katılması gerekenler hakkında ortaya çıkan önemli belirsizlikler üzerinde toplanmaktadır. Ulusalüstü hukukun etki biçiminin genel olarak bilinmemesi ve "Brüksel'deki bürokrasi"ye karşı büyük ölçüde ihtiyatla yaklaşılması, sözkonusu güvensizliği artırmaktadır. Bu güvensizlik; ayrıca bir yandan, Avrupa 92'yle birlikte sosyal güvenlik alanında azaltılmaları gidileceğinden korkulmasında (4) ve diğer yandan

1. Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft 78, (1989), 1-24'den çevirilmiştir.
2. Alman Sigorta Bilimi Derneği'nin 9 Mart 1989 tarihinde Nürnberg'de yaptığı yıllık toplantıda verilmiş konferansın metnidir.
3. AT'nin sosyal güvenlik boyutunun önemi hakkındaki Federal Şansölye Kohl'ün değişik görüşleri için bak. 1.8.1988 günlü FAZ ve 7.7.1988 tarihli Handelsblatt'daki incelemeler; Avrupa Parlamentosu da, Topluluğun ekonomik ve sosyal birliğine ilişkin 18.1.1989 tarihli kararında (BT-Drucks. 11/4021), sosyal güvenlik bileşkesinin güçlendirilmesi gereğini dile getirmiştir.
4. İşçi sendikalarına ait çok sayıdaki görüş açıklamasında, bu görülmektedir (bak. 22/23.4.1988 günlü Handelsblatt ile 15.12.1988 tarihli SZ'deki incelemeler); bu konuda bak. **Wilfert**, Ohnmacht jenseits der Grenzen. In der EG sind die europäische Gewerkschaften noch immer machtlos, 4.7.1986 günlü Die Zeit, sh. 22; **Hanke**, Die Schwachen werden schwächer. Der Binnenmarkt wird die Lage der Arbeitnehmer verschlechtern, 9.9.1988 günlü Die Zeit, sh. 26. Alman Sosyal Demokrat Parti Başkanı **Vogel** de, bu yönde açıklamalarda bulunmuştur (bak. 17.3.1989 tarihli SZ'deki inceleme). Bu endişeler, Avrupa tek pazarından işçi sendikalarının önemli ölçüde zayıflamasını bekleyen görüşleri dayanak yapabilir (bak. sözcümlü **Frickhöffer**, Sozialraum Europa-Bewährungsprobe der Gewerkschaften, 22.2.1989 günlü FAZ, sh. 14).

da, aynı zamanda Brüksel'deki bir yeni ek sosyal bürokrasiyle birlikte sosyal devletin genişletilmesine devam olunmasında kendini göstermektedir. Bunun gibi, uyumlaştırma kavramı da, kışkırtıcı sözcük olarak ortaya çıkmakta ve bundan, sosyal güvenlik yardım sistemlerinin, gerektiğinde az farklılıklar olsa bile, ortak bir düzeye intibak ettirilmesi anlaşılmaktadır.

Burada, tüm ulusalüstü sosyal güvenlik hukuku sorunsalının ve ulusal hukuk üzerindeki etkilerinin gösterilmesi ve tartışılması, mümkün değildir. Daha çok, bazı sorunların dar sınırlamasıyla bağlı kalınması gerekmektedir.

İlkin, Avrupa sosyal güvenlik hukukunda ve Avrupa sosyal siyasetinde durumun ne olduğu ve hangi sorunların sözkonusu bulunduğu, belirgin hale getirilmelidir (bu konuda bak. II). Diğer bir bölümde, sosyal güvenlik hukuku için önemli olan ya da önemli olabilecek bulunan ulusalüstü hukuk kuralları ortaya konulacaktır (bu konuda bak. III). Nihayet, genel olarak önemli bulunan ve hukuk politikasına ilişkin tartışmaya ait bazı maddi sorunlara değinilecektir (bu konuda bak. IV).

II. Önemli Sorunlar

Avrupa sosyal güvenlik hukukuna olan ilk yaklaşım, Avrupa sosyal güvenlik hukukunda sözkonusu bulunan sorunların ve durumların ortaya konulması suretiyle denenmelidir.

1. Hukuk kuralları

İlk sorun, Avrupa hukuk kurallarını ilgilendirmektedir. Sözkonusu kurallar; esas itibarıyla, daha önce ulusal hukuk düzenlerinde, hiç olmazsa kısmen, düzenlenen durumlara ilişkindir. Böylelikle, Avrupa sosyal güvenlik hukuku; ulusal hukuk kurallarına katılan ek

ve tamamlayıcı bir hukuki materyel olmaktadır. Bununla da otomatikman, ulusal hukukun ulusalüstü hukuka olan ilişkisinin ne olduğu sorusu belirmektedir (5). Hangi hukuk kuralına öncelik tanınacaktır? Ulusalüstü kuralları ile ulusal kuralları arasındaki paslaşma nasıl düzenlenmiştir? Ulusalüstü hukuk kurallarını kim uygulayacaktır, sadece ulusalüstü kurum mu, yoksa ulusal merciler ile mahkemeler de ulusalüstü hukuk kurallarını uygulayabilecekler midir? Bu tür birdizi soruyu genişletip sormak mümkündür (6).

2. Olgular

Giderek, Avrupa sosyal güvenlik hukukunda fiilen hangi olguların sözkonusu olduğu sorusu sorulmaktadır.

Tek bir pazar ve bu pazarda olabildiğince yeknesak kuralların egemen olması düşüncesinden hareketle, AT üyesi devletlerin sosyal güvenlik hukuku sistemlerinin yeknesaklaştırılması ve bir tarihte ulusal sosyal güvenlik hukuku düzenlerinin yerine yeknesak bir sosyal güvenlik hukukunun geçmesi gerektiği düşünülebilir. Bunun mümkün ve de arzu edilecek bir durum olup olmadığı, ayrıca yakından incelenecek olan diğer bir soruyu oluşturur. Sosyal güvenlik hukuku düzenlerinin yakınlaştırılmasına ait bu düşünce, birbirinden tamamen değişik iki hedef için savunulabilir. İlkin, sosyal uyumlaştırma, değişik sosyal harcamalar yoluyla ortaya çıkan devletler arasındaki uygunsuz rekabet ortamlarını ortadan kaldırmaya katkıda bulunabilir. Bu takdirde, sosyal uyumlaştırma, ortak pazara ulaşmanın aracı durumundadır. Ancak, sosyal intibak; iktisadi politikaya ilişkin bu hedefinin yanısıra, bizzatihi siyasi hedefle de savunulabilir. Nitekim, bu bağlamda AT gibi bir toplulukta, sosyal yaşam koşullarının da kıyas kabul eder düzeyde olması gerektiği gerekçe olarak gösterilebilir. Sosyal siyasete ilişkin asli nitelikteki bu hedef, hiç ol-

5. Bu konuda bak. **Schulte**, Allgemeine Regeln des internationalen Sozialrechts-supranationales Recht, in **v. Maydell/Ruland**, Sozialrechtshandbuch, 1988, D. 30 k. no. 20.

6. Devletlerarası ve uluslararası sosyal güvenlik hukukuna ilişkin temel sorunlar için bak. **Steinmeyer**, Einführung in das internationale Sozialrecht, in: **v. Maydell/Ruland**, Sozialrechtshandbuch, 1988, D. 29, sh. 1178 vd.

mazsa AT için bir sosyal haklar sözleşmesinin yaratılması talebinin de temelini oluşturur. Söz konusu talep, sosyal güvenlik sistemlerinin intibakının çok yakın bir zamanda mümkün olmayacağına ilişkin gerçekçi anlayışa dayanmaktadır.

Bunun dışında, Avrupa sosyal güvenlik hukukuna bir ön-aşama olarak, Avrupa kurumlarının kendi sosyal politikaları düşünülebilir. Özellikle, AT yardımlarının sayesinde, bölgesel düzey farklılıkları azaltılabilir. Ayrıca, belli kişi gruplarının işsizliği gibi yapısal ekonomik güçlükler, AT'nin sosyal siyaset önlemleriyle yenilebilir. Özel faaliyet programları ve öncelikle AT-sosyal fonu, buna uygun ulusalüstü araçlardır. Uyumlaştırma ve Avrupa sosyal siyasetinin yanısıra, yurttaşların serbest dolaşımının kolaylaştırılması, Avrupa sosyal güvenlik hukuku bakımından üçüncü önemli olguyu oluşturur. Kişilerin bir devletten diğerine serbestçe geçmelerini, sadece gümrük ve pasaport sınırları önlemez. Nitekim, farklı sosyal güvenlik sistemleri de, başka bir devlette yaşamının ve çalışmanın anavatana oranla daha zorlaşması sonucuna götürür. Bu bağlamda, ilkin, birden çok devletle bağlantılı olarak hangi ulusal sosyal güvenlik hukuku düzeninin uygulanması gerektiğine ilişkin sonuç ortaya çıkar (7). Ayrıca, kişiye kendi ülkesinde yaratılan korumanın, diğer bir ülkeye geçtiğinde de olanak ölçüsünde nasıl sürdürülebileceği söz konusudur. Söz konusu güçlük, seyahatlerde hastalık sigortası güvencesiyle ilgili olarak, kendisini göstermektedir. Bunun gibi, sosyal güvenlik yardımları için belirli bekleme veya sigortalılık sürelerinin arandığı durumlarda da, bu süreleri değişik ülkelerde geçiren ilgili, mağdur duruma düşebilmektedir. bu konuda da, Avrupa sosyal güvenlik hukuku, şimdiye dek esas olarak işçiler üzerinde toplanmış olan yanıtları hazır bulundurmalıdır.

Gelecekte bu özel hedef yönünü genişletmenin gerekip gerekmediği, düşünölmeye değer bir sorudur.

3. Sosyal güvenlik hukuku ve özel sigortalar

Şimdiye kadar, bu incelemenin konusunu oluşturan olgular, sergilenmiş bulunuyor. Tek pazarın özel sigortalar bakımından yarattığı sonuçlar, bu etkilerin münferit üye devletlerin sosyal güvenlik hukuku sistemleri bağlamında görülmesine rağmen, konumuzun dışında kalmaktadır. Burada bu nedenle, sadece söz konusu olgulara sadece kısaca değinilecektir.

AT-üyesi münferit devletlerin mevcut sosyal güvenlik sistemleri, özel sigortalar hakkındaki oturma ve hizmet özgürlüğü (8) çerçevesinde, diğer AT-ülkelerinin özel sigorta işletmeleri için de ilgi çekicidir. Özel sigortalar ile kamu hukukuna ait sosyal güvenlik arasındaki ayırım, tek tek devletler bakımından farklıdır. Buna bağlı olarak, özel sigorta işletmelerinin faaliyet alanları da değişiktir. Özel sigortalar, sözgelimi Belçika'da kaza sigortasında olduğu üzere, bazı devletlerde kamu hukuku nitelikli sigorta kurumunun yerine de faaliyette bulunabilir. Devlet sosyal güvenlik yardımlarını tamamlayıcı veya ikame edici nitelikteki yardımların yerine getirilmesi olanağı, kısmen mevcuttur. Yaşlılık güvencesi çerçevesinde kısmen ikameye ilişkin bir örneği, İngiltere sergilemektedir. Nitekim, işyeri emeklilik veya özel yaşam sigortaları yoluyla, devlete ait sistemin sağladığı asgari güvencenin üstüne çıkılması, İngiltere'de mümkündür (9).

Sigorta işletmelerine tanınan hizmet özgürlüğü; böylelikle gelecekte özel sigortaların, kişi ikamet ettiği devletin dışında faaliyette bulunmak istediği takdirde, sadece kendi

7. Buna ilişkin kanunlar ihtilafı sorunu için bak. **Eichenhofer**, Internationales Sozialrecht und internationales Privatrecht, 1987; ayrıca bak. **v. Maydell**, Sach-und Kollisionsnormen im internationalen Sozialversicherungsrecht, 1967.
8. Söz konusu özgürlük, değişik yönergelerle, sözgelimi yaşam sigortalarının liberalleştirilmesi hakkındaki bir yönergeyle gerçekleştirilmek zorundadır; bu konuda bak. 21.1.1989 günlü FAZ, sh. 11.
9. Bak. 30.11.1988 günlü FAZ'deki inceleme.

sosyal güvenlik sistemine göre ayarlanmak yerine, diğer AT -devletlerinin sosyal güvenlik sistemlerini de gözönünde bulundurmalarının gerektiği sonucuna götürmektedir. Bu - mevcut inceleme için- yan etki niteliğinde olması nedeniyle ayrıca ayrıntısına girilmeyecek olan durum, gelecekte AT - üyesi devletlerin sosyal güvenlik yardım sistemleri hakkında yapılacak karşılaştırmalı incelemeler için daha çok dikkatli çekerilecektir.

III. İlgili Ulusalüstü Hukuk Kuralları

1. Topluluk hukukuna ilişkin hukuk kaynakları

Avrupa hukuku, ne ulusal hukuka ve ne de devletler genel hukukuna girmeksizin, bağımsızdır (10). Buna bağlı olarak, hukuk kaynakları da bağımsızdır. Asli topluluk hukuku ile tali veya türetilmiş topluluk hukuku arasında ayırım yapılmaktadır. Üç topluluğa - Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Atom Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'na- ait üç kuruluş sözleşmesi, asli topluluk hukukuna girer. Bunlardan -özellikle sosyal güvenlik hukuku alanımız için de geçerli olmak üzere- en büyük önemi, AET- Sözleşmesi taşımakta ve bu yüzden de, kural olarak ondan hareket edilmektedir.

Kuruluş sözleşmelerinin ıslah edilip aynı zamanda Avrupa Siyasi İşbirliği'nin de yasallaştırıldığı metin olan 28 Şubat 1988 tarihli Avrupa Tek Senedi de (11), -enazından kısmen- asli topluluk hukukuna girmektedir; bu, Avrupa Birliği'ne doğru atılmış bir adım olmalıdır.

AET- Sözleşmesi; diğer asli topluluk hukuku belgeleri gibi, ulusal yasakoyucunun herhangi bir uyarlamasına gerek bulunmaksızın, tüm üye devletlerde doğrudan yürürlükte- dir. Bu noktada, devletler genel hukuku ba-

kimından, bir farklılık mevcuttur. Nitekim, AET- Sözleşmesi, topluluk organlarının haklarını düzenlemekte; ancak, sözkonusu sözleşme, münferiden yurttaşlara haklar tanıyan hükümleri de içermektedir. AET- Sözleşmesi; yürürlüğe girişi ve içeriği bakımından, oluşumu köken itibarıyla devletler genel hukukuna ilişkin özellikte olmasına rağmen, iç hukuktaki anayasayla karşılaştırılabilir.

Asli topluluk hukukunu, topluluk organlarıncı kuruluş sözleşmeleri tanınan yetkiler ölçüsünde oluşturulan türetilmiş topluluk hukuku izler. Bu konuda, sözleşmeler, uyulması zorunlu olan ve Alman ulusal hukuktaki mevcut hukuk oluşturma biçimleriyle çakışmayan belli biçimleri öngörmektedir (bak. AET- Sözleşmesi m. 189). Nitekim, AET- Sözleşmesi, aşağıdaki değişik biçimleri tanımaktadır:

1) Üye devletlere ve yurttaşlara yönelik olabilen ve her bölümde bağlayıcı bulunan tüzükler. Bunlar, ulusal yasalarla karşılaştırılabilir.

2) Belli üye devletlere veya belli yurttaşlara yönelen ve aynı şekilde her bölümde bağlayıcı olan kararlar.

3) Tüm veya belli üye devletlere yönelen ve sadece önceden belirlenmiş hedefi bakımından bağlayıcı bulunan yönergeler.

4) Üye devletlere, diğer topluluk organlarına (AET- Sözleşmesi m. 206 b) ya da münferit kişilere (AET- Sözleşmesi m.91/bent 1) yönelebilen ama bağlayıcı olmayan tavsiye kararları.

Sözkonusu hukuki araçların (12) yanısıra, doğrudan hukuki bağlayıcı etkisi bulunmayan ama belli bir siyasi öneme sahip olabilen siyasi beyanlar ve niyet açıklamaları da vardır. Öncelikle, ilerideki hukuk oluşturucu

10. Beutler/Bieber/Pipkorn/Streil, Die europäische Gemeinschaft-Rechtsordnung und Politik-, üçüncü bası 1987, sh. 171.

11. Onay yasasıyla birlikte BGBl. 1986 II, sh. 1102'de yayımlanmıştır.

12. Topluluk hukukunun diğer araçları için bak. Everling, Zur rechtlichen Wirkung von Beschlüssen, Entschliessungen, Erklärungen und Vereinbarungen des Rates und der Mitgliedstaaten der Europäischen Gemeinschaften, in: Rechtsvergleichung, Europarecht und Staatenintegration, Gedächtnisschrift für Léontin-Jean Constantinesco, sh. 133 vd.

belgelerin temelini oluşturabilen Bakanlar Konseyi'nin sosyal siyaset faaliyet programları, bu kategoride yer almaktadır.

2. Sosyal güvenlik hukuku ile sosyal siyaset alanındaki ulusalüstü kurallar

a) Kavram genişletme

Uluslararası günlük konuşmada sosyal güvenlik hukuku kavramı, kural olarak iş ve sosyal güvenlik hukukunun üst kavramı şeklinde anlaşılır (13). Sosyal siyaset kavramının uluslararası ve kısmen ulusal günlük konuşmadaki karşılığı da, buna uygundur. Bunun içine "insanın çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirici önlemlerin toplamı", yani hem sözgelimi işsizlikle mücadele gibi yapısal önlemleri hem de yurttaşın maddi hukuka ilişkin konumunu doğrudan ilgilendiren önlemler girmektedir (14).

Ulusalüstü alanda da, aynı kavram oluşumu geçerlidir. buna göre, kadınlar ile erkeklerin eşit ücretlendirilmesi ve iş güvenliği veya yönetime katılma sorunları gibi iş hukukuna ilişkin olan sorunlar da, sosyal siyasete ait konular olarak nitelendirilmekte ve buna uygun düzenlemeler, sosyal güvenlik hukukuna ayrılmaktadır (15). Sosyal nitelikteki bu geniş alandan, aşağıda sadece Alman günlük konuşma dilinde sosyal güvenlik hukukuna ayrılmış olan dar alanla ilgileneceğim.

b) Sosyal güvenlik hukukuna ve sosyal siyasete ilişkin AET- Sözleşmesi ile tali topluluk hukukundaki kurallar

AET- Sözleşmesi m. 3'de sosyal siyaset; sözgelimi tarım politikası gibi, ortak politikalardan biri olarak nitelendirilmemektedir. Bununla birlikte, AT'nin sosyal siyasete ilişkin

talepleri de gözönünde bulundurması gerektiği, birdizi hükümden açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim, sosyal güvenlik hukuku ile sosyal siyasete ilişkin özel sorunlara dair düzenlemeler, kısmen mevcuttur. Topluca bir bakış, aşağıdaki görünümü kazandırmaktadır:

1) Topluluğun görevi, AET- Sözleşmesi m. 2'de, "yaşam düzeyinin süratle yükseltilmesi" olarak nitelendirilmektedir.

2) Vatandaşlığa dayalı nedenlerle yapılacak hertürlü ayırım, AET- Sözleşmesi m. 7'de yasaklanmıştır. AET- sözleşmesi m. 48/bent 1'de belirtilmiş ve 15.10.1968 tarihli ve 1612/68 sayılı Topluluk İçinde İşçilerin Serbest Dolaşımı Hakkında Tüzük'le (16) somutlandırılmış bulunan işçilerin serbest dolaşımı, bununla bağlantılıdır. Bu bağlamda, dar anlamdaki sosyal güvenlik hukuku için, öncelikle AET- Sözleşmesi m. 51 önem taşımaktadır. Sözkonusu hüküm, sosyal güvenlik alanında işçilerin serbest dolaşımını teminen tüzükler yoluyla gerekli önlemleri alma konusunda Konseyi yetkili kılmaktadır. Bu yetki, çeşitli tüzüklerle gerçekleştirilmiştir. Nitekim, 14.6.1971 tarihli ve 1408/1 sayılı Topluluk İçinde Yer Değiştiren İşçiler ve Bunların Ailelerine Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Uygulanmasına Dair Tüzük (17) ile bunun uygulanmasına ilişkin 21.3.1972 tarihli ve 574/72 sayılı Tüzük (18), halen yürürlüktedir. Her iki tüzük de, birçok kez değiştirilmiş ve üye devletlerin değişen sosyal güvenlik sistemleriyle uyumlu duruma getirilmiştir (19). Sözkonusu tüzükler yoluyla, göçmen işçilerin değişik üye devletlerdeki çalışmaları yüzünden mağdur olmamalarını güvenceleyecek biçimde değişik sosyal güvenlik yardım sistemlerinin koordine edilmeleri sağlanmalıdır.

13. Sözgelimi kavram oluşumu konusunda Troclet, Europees Sociaal Recht, Amsterdam 1971.

14. Beutler/Bieber/Pipkorn/Streil (bak. dn. 8), sh. 436.

15. Sözkonusu kavramın bu anlamdaki kullanımı için bak. Narjes, Sozialpolitik in den Europaeischen Gemeinschaften, in: v. Maydell/Kannengieser, Handbuch Sozialpolitik, 1988, sh. 376 vd.

16. ABl. 1968 Nr. L 257/2.

17. ABl. 1971 Nr. L 149/2.

18. ABl. 1972 Nr. L 74/1

19. Bu konuda bak. Randelzhofer, in: Grabitz (yay.), Kommentar zum EWG-Vertrag, föy, m. 51 k. no. 3.

3) AET- Sözleşmesi m. 117 vd., sosyal siyasete ilişkin açık hükümleri içermektedir. Bu konuda, somut hukuki metinleri kabul etme yetkisi; ancak Avrupa Tek Senedi'nin, AET- Sözleşmesi m. 118 a'yı eklemesinden sonra ortaya çıkmıştır. AET- Sözleşmesi m. 117/l, "işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının düzeltilmesi ve böylece gelişme içinde onların eşitliğini sağlama" zorunluğunu tanımaktadır. AET- Sözleşmesi m. 118'de Komisyon, "üye devletler arasında sosyal sorunlara ilişkin sıkı işbirliğini teşvik etmek"le görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, özellikle istihdam, iş hukuku, mesleki eğitim, sosyal güvenlik ve sağlık güvencesi konuları, işbirliğinin kurulacağı alanlar olarak sayılmıştır. Nihayet, yeni getirilen AET- Sözleşmesi m. 118 a hükmü; üye devletlerin, "işçilerin sağlık ve güvenliğini korumak üzere özellikle çalışma çevresinin iyileştirilmesini teşvik için" çalışmak zorunda olduklarını belirlemiştir; ayrıca, AET- Sözleşmesi m. 118/l uyarınca asgari hükümleri içerecek olan yönergeler yoluyla bu alandaki mevcut şartları uyumlaştırmaya ulaşma, hemzaman gelişmede hedef olarak gösterilmiştir.

4) Yukarıda belirtilen AET- Sözleşmesi m. 118 a ile AET- Sözleşmesi m. 48-51'in dışında, sosyal siyaset alanındaki eşgüdüm ve uyumlaştırmayı gerçekleştirecek herhangi bir özgün yol öngörülmüş değildir. Buna karşılık, Bakanlar Konseyi ile Komisyon kullanmak istedikleri takdirde, bu tür olanaklar genel ortaklık hukukuna ilişkin araçlardan doğmaktadır. Ortak pazarın gerçekleştirilmesi için belli önlemlerin alınmasının zorunlu olması kaydıyla, bu tür yetkilere özellikle AET- Sözleşmesi m. 100 ve 235'de yer verilmektedir. Öncelikle, AET- Sözleşmesi m. 100 önemlidir. Buna göre, Konsey, "oybirliğiyle Komisyonun önerisi üzerine üye devletlerin ortak pazarın

kurulmasına veya işlemesine doğrudan etkili yasal ve yönetsel hükümlerini birbirine yaklaştırmak için yönerge" çıkarmaktadır. Bu tür yönergeler; Avrupa Tek Senedi'yle getirilmiş olan AET- sözleşmesi m. 100 a'ya göre ve söz konusu hükmün ikinci fıkrası gereği vergiler, serbest dolaşım ve işçilerin hakları ile çıkarları dışta kalmak üzere, Konseyin nitelikli çoğunluğuyla da çıkarılabilir.

5) Özgün olarak sosyal alan için getirilmemiş bulunan topluluk hukukunun diğer hükümleri de, sosyal güvenlik hukukuna etki yapabilir. Buna ilişkin bir örneği, AET- Sözleşmesi m. 92'deki devlet yardımı yasağıdır. Sözgelimi, herhangi bir yardım, bu kolaylık üye devletler arasındaki ticareti kısıtlayıp rekabeti tahrif ettiği veya tahrif etme tehlikesi yarattığı takdirde, sosyal güvenlik hukuku çerçevesinde sosyal sigorta primlerinin azaltılmasını sağlayan bir yardım olabilir. Anılan durum, tarım sosyal güvenlik hukuku çerçevesinde Alman Sosyal Sigorta Primlerini Azaltma Yasası'nda ortaya çıkmıştır (20).

6) Nihayet, AT sosyal siyasetinin bir aracı da; AET- Sözleşmesi m. 3/bent i uyarınca, işçilerin istihdam olanaklarını iyileştirmeye ve yaşam düzeylerini yükseltmeye yardımcı olacak olan Avrupa Sosyal Fonu'dur. AET- Sözleşmesi m. 123 vd.'nda, sosyal fon hakkında münferit hükümler mevcuttur.

3. Avrupa sosyal siyaseti (21)

AT; sürekli işçilerin ve yurttaşların sosyal gereksinimlerini fazlaca gözönünde bulundurmayıp, salt ticari ve ekonomik bir topluluk olmakla suçlanmıştır (22). Ticari ve ekonomik sorunların üzerinde yoğunlaşmanın temelinde, ortak pazar yoluyla ekonomik temel şartlardaki bir iyileşmenin sosyal du-

20. Bu konuda bak. **v. Maydell/Boecken**, Weiterentwicklung des landwirtschaftlichen Sozialrechts, 1988, sh. 354 vd.

21. Bu konuda bak. **Narjes** (bak. dn. 13); sayısız eser içinde ayrıca bak. **Berié**, Erfolg für den eropäischen Sozialraum, BABI. 9/1988, sh. 5 vd.; **Crijns**, La politique sociale de la Communauté européenne, in: Revue belge de Sécurité Sociale, 1987, sh. 795 vd.; **Masberg/Pintz**, Die Sozialpolitik der Europäischen Gemeinschaft, in: **v. Hauff/Pfister-Gaspary** (yay.), Internationale Sozialpolitik, 1982, sh. 51 vd.

22. Buna karşılık, sıkı Avrupa işbirliğinin daha önceki aşamasında, sosyal bileşke de sürekli vurgulanmıştır; bu konuda bak. **Sandmann-Bremme**, Die EWG als Sozialgemeinschaft, 1964; **Heise**, Sozialpolitik in der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, 1966; **Schnorr**, Arbeits- und sozialrechtliche Fragen der europäischen Integration, 1974.

rumda da iyileşmeye götüreceği düşüncesi yatıyor olabilir (23). Böyle bir otomatik durum mutlaka bulunmadığı için, AT sosyal faaliyetleri güçlendirmek üzere değişik denemelere girişmiştir. Bu bağlamda, Konsey; 21.1.1974 tarihinde temel hedeflere -işsizlikle mücadele, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal tarafların daha çok katılımı- ulaşılması için özellikle AET- Sözleşmesi m. 235 ve m. 100 olmak üzere tüm sözleşme hükümlerinin harekete geçirileceği bir sosyal siyaset faaliyet programını (24) kararlaştırmıştır. Avrupa Tek Senedi de, sosyal siyasete ilişkin bölümü güçlendirmeye yöneltilmiştir. Bu temelde sosyal siyaset konusunda yetkili olan AT- Komiseri, içinde daha önceden tek pazarın sosyal boyutunu kurmaya yarayacak girişimlerin ele alındığı veya bunların planlanmış bulunduğu faaliyet önerilerini sunmuştur. Sözkonusu faaliyet programı, 1988 yılının sonbaharında kamuoyuna açıklanmıştır (25). Bunun dışındaki münferit somutlaştırıcı planları, bir memur çalışma grubunca hazırlanıp 1988 yılının sonunda "Tek Pazarın Sosyal Boyutu" adı altında yayınlanmış olan AT- Komisyon Araraporu içermektedir (26).

IV. Münferit Sorun Alanları

Avrupa sosyal güvenlik hukukunu burada topluca ortaya koymanın mümkün olması nedeniyle, münferit sorunlarla konuyu sınırlamak ve bu konuda da Alman sosyal si-

gortalar hukukunu etkileyici olanları seçmek gerekmektedir.

1. AT üyesi devletlerin sosyal güvenlik sistemlerinin intibakı

Ulusal sosyal güvenlik yardım sisteminin en çok etkilenişi, tek bir Avrupa sosyal güvenlik hukuku sözkonusu olduğundadır. Kısmen AET- Sözleşmesi'nde bu olanak, "gelişme süresi içinde intibak" (AET- Sözleşmesi m. 117, 118) kavramının kullanıldığı durumlarda münferit sorunlar için öngörülmüştür. Alışlageldiği üzere öncelikle, esasında olumlu bir kavram (27) olan ama giderek olumsuz bir çeşni kazanan uyumlaştırma kavramından (28) sözedilmektedir. Olumsuz etki, uyumlaştırma olarak gösterilenin büyük ölçüde redde uğraması yüzünden doğmaktadır (29).

AET- Sözleşmesi m. 117 vd.'nda, sadece münferit sorunlar için yönerge yoluyla bir intibak (30) öngörülmüşse de; genel araçlardan (AET- Sözleşmesi m. 100, 235) yararlanılarak sosyal güvenlik yardımlarının büyük ölçüde birbirine yakınlaşmasına ulaşmak, kuramsal olarak mümkündür (31). Bununla birlikte, böyle bir intibakın, siyaseten gerçekleştirilebilir -birçok sorunda oybirliği zorunludur- ve öncelikle de arzu edilir bir durum olup olmadığı sorulmak gerekir. Uyumlaştırma sorununun yaklaşık 25 yıl öncesinde yoğun bir biçimde tartışılmış bulunduğu

23. Buna ilişkin olarak bak. **Jansen**, in: **Grabitz** (bak. dn. 17), m. 117 öncesi k. no. 5.

24. ABl. 1974 Nr. C 13/1.

25. Avrupa Komisyonu'nun "Tek Pazarın Sosyal Boyutu" adlı bu faaliyet programı, önemine göre farklı oldukları tahmin edilen 78 münferit faaliyeti kapsamaktadır. Faaliyet programı, bu yılın başına kadar sosyal siyasetle görevli bulunan başkan yardımcısı **Marin** tarafından üzerinde çalışılmış olan kapsamlı dökümana dayanmaktadır. Sözkonusu önerilerin siyasi çerçevesi için bak. **Vogt**, Soziale Dimension, BABI. 10/1988, sh. 5 vd.

26. Die soziale Dimension des Binnenmarktes. Zwischenbericht der interdirektionalen Gruppe, in: Soziales Europa, Özel Sayı, 1988

27. Haklı olarak **Schorck** (Organisationprobleme in der Sozialversicherung im Hinblick auf eine Europäische Union, tez, Mainz 1966, sh. 44), sosyal bölüme ait "uygunsuzlukların giderilmesi"ne yarayan tüm önlemleri sosyal güvenliğin uyumlaştırılmasından sayarak, bu konunun üzerine dikkat çekmektedir.

28. Kavrama ilişkin değişik yorum olanakları için bak. **Heise** (bak. dn. 20), sh. 109 vd. Yazar, gelecekte sosyal uyumlaştırma çerçevesinde birleştirme olanağını da mümkün görmektedir (sh. 120).

29. Bu kavram karşısındaki haklı endişeler için bak. **Köhler**, Harmonisierung mehr im Untergrund, Deutsches Ärzteblatt 1965, sayı 35, sh. 1811.

30. Sözkonusu kavram için bak. **Everling**, Zur Funktion der Rechtsangleichung in der Europäischen Gemeinschaft - vom Abbau der Verzerrungen zur Schaffung des Binnenmarktes- in: Du droit international au droit de l'intégration, Liber Amicorum Pierre Pescatore 1987, sh. 227 vd.

31. Aynı görüş: **Schulte**, Europäische Sozialpolitik - Eine Zwischenbilanz, Sozialer Fortschritt 1986, sh. 1,13.

animsanacak olduğunda, günümüzde tekrardan güncellenen tartışmanın son derece yararlı olduğu görülmektedir. Kısaca özetlenecek olursa, sözkonusu tartışma aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır.

Başlangıçta uyumlaştırma, sosyal değil ekonomik düşünceler yüzünden istenmiştir. Sosyal maliyetlerin eşit duruma getirilmesiyle, ekonomi için kıyaslanırlı rekabet koşulları yaratılmış olacaktır. Haklı olarak bu görüşe karşı çıkılıp, mevcut şartlarda çok kapsamlı bir ticareti mümkün kılan bir uluslararası dengenin oluştuğu ve münferit sistemlere eşit duruma getirme amacıyla yapılacak yönlendirici müdahalelerin, buna sadece zarar verebileceği belirtilmiştir (32). Portekiz, İspanya ve Yunanistan'ın AET'ye alınmasından sonra, sosyal yükleri eşit duruma getirmenin, düşük işçilik maliyetleriyle gözeçarpan bu devletlerin rekabet gücünü önemli ölçüde kısıtlayacağını eklemek gerekir (33).

Şimdi günümüzde uyumlaştırma, öncelikle, sosyal siyasete ilişkin nedenlerle de istenmektedir. Bu bağlamda, uyumlaştırma aracını sosyal siyasete ilişkin kendi görüşleriyle karıştırmak için kullanmak isteyen düşünceler, ki bunlar Almanya'da azınlıktadır, gözden uzak kalabilir (34).

Gerçek bir toplulukta sosyal güvenlik gibi böylesine önemli bir alanın bir yana bırakılmayışı, AT içinde sosyal siyasete ilişkin bileşkenin güçlendirilmesini gerektirmektedir (35). AT'nin sosyal yönden inişe geçişi, toplu-

luğu tehlikeye sokabilir. Ayrıca, böyle bir toplulukta, yurttaşların sosyal güvenlik arzularına da hitap edilmesi zorunludur. Ancak, belirleyici olan nokta, bunun mutlaka birleşik bir Avrupa sosyal güvenlik sistemi yoluyla gerçekleştirilmesinin gerekli gerekmediğidir. Böyle bir yola ilişkin tereddütler, baştan beri varolmuş ve son yıllarda daha da büyümüşdür. Sosyal güvenlik sistemleri, uzun bir süreç içinde gelişmiştir. Sözkonusu sistemler, zaman zaman eskimiş görünebilen tarihi özellikler taşımaktadır; bununla birlikte, bizi yurttaşların bu sisteme olan yatkınlıklarının, teknokrat olarak belki daha iyi olan bir çözüm uğruna düşüncesizce feda edilemeyecek bir değer olup olmadığı sorulmak gerekir (36). Sosyal güvenlik sistemleri, öyle elbise değiştirilir gibi değiştirilemez (37).

Buna ilişkin olarak, son derece pratik gerekçeler sözkonusudur. Sosyal güvenlik yardım sistemleri, özellikle iş hukuku ve aile hukuku olmak üzere, tüm iktisadi ve hukuki sistemle iç içedir. Sosyal güvenlik yardımlarını soyutlanmış bir biçimde eşit duruma getirme, sözkonusu bağı gözden uzak tutacaktır. Örneğin, kamu hukukuna ilişkin irat sistemlerinin birleştirilmesi, bazı AT üyesi devletlerde (sözelimi Fransa'da) toplu iş sözleşmesine dayalı son derece gelişmiş ek sistemlerin bulunduğunu görmemezlikten gelemiz. Aksi takdirde, eşit duruma getirme, önemli bozukluklara yol açar.

Sosyal güvenlik sistemlerinin intibakı; ayrıca alanlardaki sosyal güvenlik yardımlarının,

32. Bak. **Köhler**, Harmonisierungsbestrebungen in der EWG, Die Krankenversicherung 1965, sh. 44.

33. Bu anlamda; **Horf**, Sozialraum Europa, 14.1.1989 günlü FAZ, sh. 1; Federal Ekonomi Bakanlığı'nın "Avrupa Topluluğu'nun Sosyal Boyutu" hakkındaki bir incelemesi de, bu sonuca varmaktadır, buna ilişkin inceleme için bak. 29.12.1988 tarihli Handelsblatt.

34. Sözelimi **Lell**, Die soziale Harmonisierung in der Europaischen Wirtschaftsgemeinschaft und ihre wirtschaftlichen Auswirkungen, 1966. Yazar; açıkça özel muhtaçlık ve zorunluluk durumlarında yapılacak etkili yardımlarla birlikte genel bir asgari güvence sistemini içeren bir sosyal güvenlik sistemi kalıbını yaratmada, Avrupa'nın bütünleşmesini mükemmel bir olanak olarak görmektedir (sh. 152/153). Ancak, kısmen uyumlaştırma aracılığıyla, mevcut ulusal sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi de istenmektedir. Bu anlamda örneğin bak. **Schulte** (bak. dn. 29), Sozialer Fortschritt 1986, sh. 1, 13.

35. Bu konu, belirgin olarak **Heise** (bak. dn. 20), sh. 178 vd.'nda işlenmiştir.

36. Bak. **Berié**, Erfolg für den europaischen Sozialraum, BABI. 9/1988, sh. 5, 12.

37. Bu konuda bak. **Hug**, Die Sozialgesetzgebung in den Bundesstaaten und in den überstaatlichen Europaischen Gemeinschaften, Kleine Schriften zur Sozialpolitik und zum Arbeitsrecht, üçüncü seri, sayı 12, 1960, sh. 44 vd. Yazar, modern refah devletinin sosyal dinamiği dolayısıyla "akılcı hukuk yapıları ve birleştirilmenin düzenlenmesi" tehlikesini görmekte ve buna karşı hukukun, "halkın manevi ve tarihi geleneğinden yetiştiğini ve bu yüzden, ancak onun hukuk bilinci tarafından kavrandığı takdirde yaşayacağını" vurgulamaktadır.

yüksek sosyal güvenlik yardımı oranlarına sahip ülkeler de dahil olmak üzere, değişik ülkelerde farklı düzeye sahip bulunmaları güçlüğüyle karşılaşmaktadır. Buna göre, yüksek Alman yaşlılık aylıkları ile gelişmiş Fransız aile yardımlarının genel asgari ücretle birleştiği bir azami paket, mali politikaya ilişkin bir gerçeğe uzak düşecek bir paket görünümüne bürünecektir (38). En iyi sosyal güvenlik yardım düzenlemelerinin birleştirilmesiyle bulunacak bir azami çözüm olmadığı takdirde, intibak ancak orta bir düzeyin tutturulması durumu için sözkonusudur.

Yoğun olarak 25 yıl öncesinde geliştirilmiş olan bu tür az sayıdaki düşünce (39); AT kurullarınca ileri sürülen tüm AT- devletleri için geçerli olacak birleşik bir sosyal güvenlik hukuku yoluyla yapılacak intibakın, yakın zaman için arzulanan bir ütopya olduğunu, açıkça göstermektedir (40).

Şimdi bu, üye devletlerin sosyal güvenlik sistemlerinin tamamen soyutlanmış biçimde görülebilecekleri veya görülmeleri gerektiği anlamına gelmemektedir. Birçok durumda, arada çapraz ilişkiler mevcuttur. Önce, olabildiğince geniş bir serbest dolaşımı içerecek bir sistem koordinasyonu zorunludur. Sözkonusu eşgüdüm, ancak üye devletlerin sosyal güvenlik sistemleri arasında belli ölçüde uygunluk sağlandığı takdirde, devamlı işlev görebilir. Diğer yandan, AT içindeki sos-

yal gerilemeleri yavaşça azaltma hedefi, gerçekten doğru olup, topluluğun gelişmesi için gereklidir. Bu, salt Avrupa Sosyal Fonu gibi sosyal yöndeki yeniden yapılanma programları değil, sosyal güvenlik sistemlerinin birbirine belli bir yakınlaşmanın sağlanması yoluyla da gerçekleşmek durumundadır. Böyle bir yakınlaşmanın motoru, sosyal siyasete ilişkin yasama yetkisini elinde tutan ve tutması gereken münferit devletlerdir (41). Sosyal taraflar da, şimdiye kadarkinden daha büyük bir önem kazanabilir. Bu araç, Avrupa Tek Senedi'yle kabul edilen AET- Sözleşmesi m. 118 b'de açıkça öngörül müştür (42). "Sosyal Diyalog", uzunca bir aradan sonra AT- Komisyonu Başkanı'nın daveti üzerine bu temelde yeniden kabul edilmiş (43) ve Avrupa tek pazarın sorunlarıyla uğraşacak olan çalışma gruplarının toplanması sonucunu yaratmıştır (44). Öncelikle, böyle bir yoğun gelişme için, üye devletlerde belli koşulların sağlanması gerekir. Burada, sadece birkaç noktaya değinilecektir.

1) İlkın, üye devletlerin sosyal güvenlik hukuku sistemlerinin neyin yürürlükte bulunduğu ve sosyal siyasete ilişkin olarak neyin tartışıldığının bilinmesi gerekir. Bu hukuk karşılaştırmalarında (45), aslen kendi düzenlemeleri için en iyi çözümü bulmak değil, AT içindeki paralel bir gelişmenin şartlarının yaratılması sözkonusudur. Bu bağlamda, AT içinde ulusal sosyal güvenlik sistemle-

38. Güçsüz üye devletler için gereken gider fazlasının sosyal fondan karşılanmasına ilişkin **Ernst**'in önerisi (Das Sozialrecht in der EWG einschliesslich der Einwirkungen auf das innere deutsche Recht, tez, Würzburg 1976, sh. 85).
39. Bak. sadece **Köhler**, Harmonisierungsbestrebungen in der EWG, Die Krankenversicherung 1965, sh. 44 vd.; aynı yazar, Noch immer Harmonisierungsbestrebungen in Brüssel, Die Krankenversicherung 1967, sh. 30 vd.; aynı yazar, Der Weg der sozialen Sicherung in der erweiterten Gemeinschaft, Die Krankenversicherung, 1973, sh. 66 vd.; ayrıca bak. Deutsches Industrieinstitut, Die soziale Harmonisierung in der EWG, Beitrage Bd. 4, o. Jg.: **Bohl**, Suche nach einer Sozialpolitik, in: 18.5.1973 tarihli Die Zeit, sh. 7.
40. Bu anlamda ayrıca **Vogt**, Soziale Dimension, BABI. 10/1988, sh. 5, 7. AT- Komisyonu'nun sosyal siyasete ilişkin çalışma programı, Komisyonun -ilkın herhalükarda- sosyal uyumlaştırmadan vazgeçtiği yolunda da yorumlanmaktadır (bak. 8.9.1988 ve 22.9.1988 tarihli FAZ'deki inceleme).
41. Bak. Federal Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı **Schlecht**'in görüşü hakkında 23.1.1989 günlü FAZ'de yayınlanan inceleme.
42. bak. **Hoenig**, Der Brüsseler Verzicht, 9-10.9.1988 tarihli Handelsblatt.
43. Bu konuda bak. **Wisdorff**, Sozialer Dialog auf europäischer Ebene: Zaghafte Konzertation, 16.1.1989 günlü Handelsblatt, sh. 2.
44. Bak. 14.1.1989 ve 28.3.1989 günlü FAZ'deki incelemeler.
45. Sosyal güvenlik hukuku alanındaki hukuk karşılaştırması için bak. öncelikle **Zacher**, Sozialrechtsvergleiche im Bezugsrahmen internationalen und supranationalen Rechts, Schriftenreihe für Internationales und Vergleichendes Sozialrecht, cilt 2, 1978; ayrıca bak. **Eichenhofer**, Systeme sozialer Sicherheit im Internationalen Vergleich, in: **v. Maydell/Kannengieser**, Handbuch Sozialpolitik, 1988, sh. 387 vd.

rini toplu olarak gösteren eserlerin varlığına karşılık (46), esaslı hukuk araştırmalarının ve analizlerinin büyük ölçüde eksik olduğuna değinmek gerekir (47). Özellikle bu tür analizlere, herhalükârda Almanya'da sosyal reformların hazırlanışı sırasında başvurulmamıştır. Bu nitelikteki reformlar çerçevesinde ama, topluluğa uygun bir düzenlemenin seçilip seçilemeyeceği hakkında düşünülebilir-di.

2) AT üyesi devletlerin sosyal siyasete ilişkin merkezi reform sorunları hakkında anlaşmaya çalışılması denenmelidir. Bunun için gerekli ilk adımlar mevcuttur; buna karşılık, yasama süreçlerini etkileyecek gerçek bir tartışma, halâ gerçekleşmemiştir. Bu tür merkezi sorunlar içinde sözgelimi, vergiler veya primler yoluyla finansman, kamu araçlarıyla finanse edilen ve özel sigortayla tamamlanabilen bir temel güvencenin varlığı, özerkliğin gerekliliği, vb. konular sayılabilir (48).

3) Nihayet, böyle bir yakınlaşmayı mümkün kılan araçların, geliştirilip geliştirilmeyeceğinin düşünülmesi gerekir (49). Kuşkusuz burada, topluluk hukukunun olanaklı kıldığı bir araç olarak öneriler anımsanmalıdır. Ancak, bu tür yönergeler, üye devletleri belirli bir hedefle yükümlü kıldıkları için, kural olarak çok sert olmalıdır.

2. Topluluk hukukunda sosyal haklar mı?

Kapsamlı bir uyumlaştırmanın yerine, günümüzde topluluk hukukundaki sosyal hakların yaratılması tartışılmaktadır (50). Ulusal alanda bu sorun, uzun yıllar süren tartışmaların konusunu oluşturmuştur. Diğer yandan, uluslararası alanda sosyal hakların değişik düzeylerde yasalaştırılması, halen mevcuttur (51). bu bağlamda, BM-İnsan Hakları Bildirisi ile bunun tamamlayan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve sözgelimi 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme gibi Uluslararası Çalışma Örgütü'nün sözleşmeleri (52) ile Avrupa Sosyal Şartı (53) ve burada tam olarak sayılamayacak olan diğer birçok uluslararası belge anımsanmalıdır. Bunu tamamlayıcı olarak şimdi, Avrupa Toplulukları çerçevesinde de sosyal hakların belirlenmesi önerilmektedir (54). Şimdiye dek topluluk sözleşmelerinde, temel haklar bölümü eksiktir; bununla birlikte, sözgelimi eşit davranmaya ilişkin AET- Sözleşmesi m. 119'da olduğu üzere, yurttaşların temel konularının tanınmasına yönelik bazı ilk adımlar mevcuttur. Bunun dışında, Avrupa Adalet Divanı, birkaç duraksamadan sonra üye devletlerin anayasalarını örnekseyerek, topluluk hukuku için temel haklar geliştir-

46. Bak. sözgelimi **Wanders**, Die Systeme der Pensionssicherung in den Mitgliedstaaten der EWG, in: Die Versicherungsgrundschau (Österreich) 1975, sh. 227 vd.; AT- ülkelerindeki emeklilik yaşına ilişkin bir hukuki karşılaştırma için bak. 13.2.1989 tarihli Handelsblatt'daki inceleme.
47. Bu tür karşılaştırmaların gerekli bulunduğu, Alman Hıristiyan Birlikleri (CDU/CSU) ve Liberal Parti (FDP) gruplarının soru önermelerinde açıkça saptanmıştır (BT-Drucks. 11/4163).
48. Merkezi nitelikteki bu sorunlar hakkında bir uzlaşmayı sağlamanın ne denli güç olduğu, Almanya içindeki tartışmalarda görülmektedir. Değişik devletler arasında bir anlaşmanın sağlanması ve bundan sonra kişinin kendi ülkesinde tartışmasız olan durumların tartışmaya açılması sözkonusu olduğunda, giderek bu güçlük katlanmaktadır. Böyle bir tartışma için Uluslararası Çalışma Bürosu tarafından yapılmış bir inceleme olan "Into the twenty-first century: The development of social security, 1984" hareket noktasını oluşturabilir. Ancak, sözkonusu inceleme, uluslararası bir uzlaşmanın dahi, ulusal çözüm görevini zorunlu kıldığını göstermektedir.
49. Bu gerek, daha önce **Heise** (bak. dn. 20), sh. 120'de belirtilmiştir. Sözkonusu istek, üye devletlerin gelişmesi içinde "yakınlaştırıcı" bir tutumu mümkün kılan önlemleri gerektirmektedir.
50. Bu anlamda UÇÖ-normlarına yönelen **Muhr**, Wende für Arbeitnehmer, in: IAO-Nachrichten, Şubat 1989, sh. 5.
51. Uluslararası alan için bak. **Haase**, Internationale Zusammenarbeit im sozialen Bereich, in: v. **Maydell/Kannengieser**, Handbuch Sozialpolitik, 1988, sh. 366 vd.
52. Bu konuda bak. **Haase**, Die internationale Arbeitsorganisation-Struktur und Wirkungsweise, in: **von Hauff/Pfister-Gaspary** (yay.), Internationale Sozialpolitik, 1982, sh. 113; Avrupa sosyal temel hakları için 102 sayılı UÇÖ-Sözleşmesi'nin örnek olma işlevi hakkında bak. **Bartolomei de la Cruz**, Les Normes internationales du travail et la charte sociale européenne: Leur contribution à la construction de l'espace social européen, 2-3 Aralık 1988 tarihinde Friedrich Ebert Vakfı'nın Paris'teki toplantısında verilen konferans.
53. Bu konuda bak. **Bohling**, Die sozialpolitischen Rechte der europäischen Sozialcharta (EŞC)-Ein Beitrag zur Entwicklung sozialer Grundrechte-, in: **von Hauff/Pfister-Gaspary** (yay.), Internationale Sozialpolitik, 1982, sh. 17 vd.
54. Bu anlamda **Breit**, Soziale Grundrechte nicht dem Wettbewerb opfern, 30/31.12.1988 günlü Handelsblatt; sosyal konuların belirleneceği bir temel yasa tartışması için bak. 19.7.1988 günlü FAZ'deki inceleme.

miştir (55). Ancak, şimdiye kadar bunlar, sosyal haklar olmamıştır. 1988 yılının sonbaharında şimdi AT- Komisyonu Başkanı; diğerleri yanında işveren ve işçi sendikaları ile tüketici ve diğer çıkar birliklerinin temsil edildiği bir istişari kurul olan Ekonomik ve Sosyal Komisyon'u, önemli işçi haklarının yer aldığı bir temel belgeyi hazırlamakla görevlendirilmiştir (56). Ekonomik ve Sosyal Komisyon, bu yılın başında büyük çoğunlukla (22 karşı ve 8 çekimser oya karşılık 135 oyla) topluluğa ilişkin sosyal haklar konusunda anlaşmış; ancak, bu hakların uygulanmasının ne şekilde sağlanacağı noktası, açık kalmıştır.

Sosyal hakların, yönergeler veya tavsiye kararları çerçevesinde kaleme alınması tartışılmaktadır. Bu sorun, Ekonomik ve Sosyal Komisyon'un kararında açık bırakılmıştır. Sadece, sosyal hakların korunmasını üye devletlerin hukuk düzenleri yoluyla güvence altına almak üzere, AET- Sözleşmesi'nde öngörülmüş araç ve usullerin kullanılması gerektiğinden sözedilmiştir (57).

Gerçekten, sosyal hakların ne şekilde belirleneceği sorunu, bunların düzenleyici etkisi bakımından son derece önemlidir (58). Bu konuda, her ikisi de sorunsuz olmayan birbirine zıt iki durum söz konusudur.

Önce, AT- üyesi devletlerin, uygulanması münferit devletlere bırakılacak ve topluluk hukukuna katılmayacak olan özel bir sosyal şart üzerinde anlaşmaları düşünülebilir. Bu tür bir usul için; Avrupa Tek Senedi'ndeki bölümler örnek oluşturmaktadır. Ancak, sosyal

haklara yerveren bir sürü uluslararası belgenin daha önce bulunması nedeniyle, böyle bir girişimin fazlaca bir anlamı yoktur. Somut yükümlülük ve denetim taşımayacak bir sosyal belge, gereksiz olur. Ekonomik ve Sosyal Komisyon da, bu görüşe katılmıştır.

Diğer bir yol olarak, sosyal hakların bir AT- yönergesinde belirlenmesi düşünülebilir. Bununla, ulusal hukuk gibi ulusalüstü hukukun da uygunluğunun ölçülebileceği bir temel yaratılmış olmaktadır. Topluluk yetkisinin tamamen tüketilmesine ilişkin Adalet Divanı'nın (59) eğilimi -ki, bu eğilim; topluluk hukukuna ilişkin temel hakların gelişmesinde ortaya çıktığı gibi, sözgelimi yönergeleri münferit kişilere ait hakların temeli olarak kabul etme veya göçmen işçilerin sosyal güvenliğine ilişkin mevcut hükümlerden uyumlaştırmaya ait belli sonuçları çıkarma eğiliminde de görülmüştür (60)- gözönünde bulundurulmadığı takdirde, devletlerin çok geniş yükümlülüklerinin ve hatta gerektiğinde bireylerin münferit talep haklarının bulunduğu sonucunun bu tür yönergelerden çıkarılabilemesi tehlikesi ortaya çıkabilir. Sosyal haklar ise, iç hukuk alanındaki bu hukuki şekillere ilişkin esaslı tartışmanın inandırıcı biçimde ortaya koyduğu üzere, tam olarak buna uygun değildir (61).

Bu kısa görüşler; sosyal hakların topluluk hukukuna yerleştirilmesi sorununun, münferit her hak bakımından son derece esaslı biçimde ölçülüp biçilmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal sorunlara ilişkin mevzuat hakkındaki münferit devletin dokunulmadan kalmış yetkisiyle bir uyumsuzluğu çözme

-
55. Bu konuda bak. **Streil**, in: **Beutler/Bieber/Pipkorn/Streil**, Die europäische Gemeinschaft-Rechtsordnung und Politik-, üçüncü bası 1987, sh. 219 vd.
56. Bak. 12.1.1989 günlü FAZ'deki inceleme.
57. Bak. 24/25.2.1989 günlü Handelsblatt'daki inceleme, sh. 3.
58. Bu konuya Kimya Sanayii İşçileri Sendikası Başkanı **Hermann Rappe**, özellikle dikkat çekmiş ve yönerge yoluyla getirilecek bir düzenlemeden söz etmişken (bak. 17/18.2.1989 günlü Handelsblatt, sh. 7'deki inceleme); Alman Federal İşveren Sendikaları Birliği, 1988 Yılı Raporu'nda (sh. 122/123) topluluğun bu tür bir yetkisine karşı çıkmaktadır.
59. Adalet Divanı'nın sosyal siyaset alanında topluluk hukukunun uygulanışına ilişkin önemi konusunda bak. **Ernst**, Das Sozialrecht in der EWG, einschliesslich der Einwirkungen auf das innerdeutsche Recht, tez. Würzburg 1976, sh. 85 vd.; ayrıca bak. **Klang**, Soziale Sicherheit und Freizügigkeit im EWG-Vertrag, 1986, sh. 39 vd.
60. Bu konuda bak. **Schulte**, Auf dem Wege zu einem europäischen Sozialrecht, Europarecht 1982, sh. 357, 370 ve 375.
61. Bu konuda bak. son olarak Profesör **Partsch**'in onuruna düzenlenmiş bulunan kollokyumdaki tebliğler; söz konusu tebliğler, "Recht auf Arbeit" cildinde yayınlanmıştır.
-

riskine girilemediğinde, çok dikkat etmek gerekir.

3. İş güvenliği alanında uyumlaştırma

Sosyal güvenlik hukukunun kısmi bir alanında, çoktan uyumlaştırmaya başlanmıştır. Burada, özellikle iş güvenliğinin güvenlik tekniğine ilişkin düzenlemeleri de dahil olmak üzere işyerindeki güvenlik ve sağlık koruma alanı sözkonusudur (62). Sözkonusu uyumlaştırmayı gerçekleştirme araçları, AT Bakanlar Konseyi'nin yönergeleridir. Bu bağlamdaki gelişme, iki yoldan ilerlemektedir.

a) "İstihdam, sosyal işler ve eğitim"e bakan V numaralı Genel Müdürlüğün işyerindeki güvenlik ve sağlık korumasına ilişkin yönerge önerileri, sosyal güvenlik hukukuna ilişkin asli bir başlangıç noktasından hareket etmektedir. İşçiler ile işverenlerin güvenlik örgütlenmesindeki görevleri hakkında bir çerçeveye yönerge (63) ile:

1. Çalışma yerleri,
2. Makinaların kullanılması,
3. Kişisel korunma araçlarının kullanımı,
4. Ekranlı ünitelerde çalışma,
5. Ağır yük kaldırma,

konularına ilişkin beş münferit yönergede, düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Diğer yönergeler, işyerinde işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin Komisyon faaliyet programında (64) bildirilmiş olup; halen Komisyon önerisinde kısmen mevcuttur. Sözkonusu yönergeler, AET- Sözleşmesi m. 118 a'ya dayanmaktadır. Bunlar, Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla kabul edilmiş olup, asgari hükümleri oluşturmaktadır. Bu durum; münferit devletlerin, öncelikle asgari hükümleri aşkın ulusal hükümlerin AET- Sözleşmesi'yle uyum içinde bulunacağı, yani ticaret engel-

leri oluşturmayacağı diğer önlemleri alabilecekleri veya bu tür önlemleri sürdürebilecekleri anlamını taşımaktadır.

Herşeyden önce burada, gelecekte yüksek standartların sürdürülmesinde gerektiğinde güçlüklerin doğabileceği bir husus sözkonusudur.

b) Bunun yanısıra, "tek pazar ve sanayi ekonomisi"ne bakan III numaralı Genel Müdürlüğün, asli olarak serbest mal ticaretinin güvence altına alındığı yönerge girişimleri vardır. Belgeleme ve kontrol hükümleri (65) ile teknik iş güvenliğine ilişkin düzenlemeler, AET- Sözleşmesi m. 100 ve 100 a uyarınca çıkarılacak yönergelerin yardımıyla ortadan kaldırılacak olan bu anlamdaki ticaret engelleri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, öncelikle bir makinalar-yönergesi ile kişisel korunma araçlarının nitelikleri hakkındaki bir yönerge sözkonusudur. Bu yönergelerin özelliği; serbest ticarete hizmet ettikleri için, daha yüksek bir güvenlik standardı yoluyla olsa dahi, bunların aksinin kararlaştırılmamalarıdır.

Daha önce AT Bakanlar Konseyi'nin 1988 yılının Aralık ayında üzerinde çalıştığı makinalar-yönergesi (66), sonra teknik kurallar tarafından doldurulacak ve somutlaştırılacak olan temel güvenlik koşullarıyla sınırlıdır. Sözkonusu yönerge AET- Sözleşmesi m. 100 a uyarınca çoğunlukla kabul edileceği için, Almanya'da aksine bir düzenlemenin getirilmesi engellenmiş değildir. Anılan kurallar halihazır Alman güvenlik standardının altında belirlenecek olduğu takdirde, Alman standardı düşürülmelidir. Bu sonuca karşı haklı çekincelerin ileri sürülmesi gerekir. Bu noktada, Alman iş güvenliğinin, serbest mal ticareti ilkesinden uzaklaşması gerektiği söylene-

62. Bu konuda esaslı bilgi için bak. **Jansen/Römer**, Die EG-Politik zur Verwirklichung eines gemeinsamen Binnenmarktes und ihre Auswirkungen auf den Arbeitsschutz, BG 1988, sh. 438 vd., 398 vd.
63. Vorschlag für eine Richtlinie des Rates über die Durchführung von Massnahmen zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Arbeitnehmer am Arbeitsplatz, BT-Drucks. 11/2889.
64. Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften Nr. C 28 v. 3.2.1988, sh. 3 vd.
65. Bu konuda bak. **Waldeck**, Die Harmonisierung des Zertifizierungs- und Prüfwesens in Europa, BG 1988, sh. 442 vd.
66. Bu konuda bak. **Fritze**, Die EWG-Richtlinie "Maschinen, der Kompass" 1989, sh. 1 vd.

bilir (67). Giderek, teknik kural koyan mercilerin, iş güvenliği konusunda işçi çıkarlarının ne ölçüde geri çekilmesi gerektiğine ilişkin siyasi sorun hakkında nihai olarak karar vermeleri sorun yaratmaktadır.

İş güvenliği alanında ödün verilmeden sözkonusu durumdan kurtulmanın nasıl mümkün olacağı, günümüzde henüz bilinmemektedir (68).

4. Ulusal sosyal güvenlik yardım sistemlerinin ulusalüstü hukuk yoluyla eşgüdümü

a) Eşgüdüm görevi

Kural olarak eşgüdüm, uyumlaştırmadan ayırılmaktadır. Çünkü, eşgüdüm, esas olarak değişik sosyal güvenlik hukuku sistemlerini dokunmadan bırakmaktadır. Bunun gerçekten böyle genel olarak geçerli bulunup bulunmadığı, araştırılmak zorundadır. Yurttaşlar için doğabilecek zararlardan kaçınmak üzere değişik ulusal sosyal güvenlik hukuku sistemlerini eşgüdüm görevi, çoktan beri kabul edilmektedir. Ulusal sosyal güvenlik hukuku sistemleri ne denli farklı olurlarsa, sözkonusu görev de o denli büyümektedir. Öncelikle iki taraflı sosyal sigorta anlaşmaları (69), bu amaca hizmet etmiştir ve de etmektedir. Bu konuda, şunlar sözkonusudur:

1) Bir devlette yaşayan ama diğer birinde çalışmak isteyen işçiler, -belki göçten

sonra- esas olarak sadece bir ulusal sistem tarafından kapsanmalı; ancak, himayesiz de kalmamalıdır.

2) Bir ülkede sosyal güvence almış olan kişiler, geçici veya uzun süreli olarak diğer bir ülkede oturdukları takdirde, güvencelerini yitirmemelidir.

3) Sosyal güvenlik yardımı taleplerinin kazanılması için çalışma veya sigortalılık sürelerinin ispatı sözkonusu olduğu takdirde, değişik ülkelerde bu süreleri geçirmiş bulunanlar bakımından oluşacak zararlardan kaçınılmalıdır.

b) Göçmen işçilerin sosyal güvencesi (70)

AT üyesi devletler için sözkonusu eşgüdüm görevi, göçmen işçilerin sosyal güvenliği hakkındaki AT- tüzükleri tarafından yerine getirilmektedir.

Sözkonusu tüzükler, uluslararası sosyal güvenlik hukuku tarafından geniş ölçüde tanıyan birkaç esasa yervermekte ve değişik sosyal güvenlik yardımlarının (irat sigortası, hastalık sigortası, kaza sigortası, işsizlik sigortası, vb.) eşgüdümüne ilişkin ayrıntılı hükümleri içermektedir. Genel esaslara:

- Eşit davranma (71),
- Yardım ihracaatının karşılıklı ve eşdeğerde oluşu,
- Sistemlerin uygulanışını çalışılan yere göre ayırma,

67. Ayrıca bu anlamda **Vogt**, Soziale Dimension, BABI. 10/1988, sh. 5, 6; ayrıca Federal Hükümetin endişeleriyle ilgili olarak bak. 2.1.1989 günlü Handelsblatt, sh. 1.
68. Esas olarak bu çatışma için bak. **Reich**, Schutzpolitik in der Europäischen Gemeinschaft im Spannungsfeld von Rechtsschutznormen und institutioneller Integration, 1988, sh. 5 vd.
69. Sosyal sigorta anlaşmaları için -ayrıntılı notlarla birlikte- bak. **Frank**, Allgemeine Regeln des internationalen Sozialrechts-zwischenstaatliche Regelung, in: **v. Maydell/Ruland**, Sozialrechtshandbuch, 1988, D. 31 sh. 1236 vd.
70. Çok geniş yazın içinde sadece bak. **Bauer/Hannemann/Kinzel**, EWG-Verordnung Nr. 1408/71 und 574/72 aus der Sicht der Rentenversicherung, Textausgabe mit Erläuterungen und systematischer Einleitung, birinci baskı 1975; **Cornelissen**, De Europese Verordeningen in zake Sociale Zekerheid, 1984; **Kaupper**, Die zwischen-und überstaatlichen Regelungen über soziale Sicherheit Entwicklung, Bedeutung und Gestaltung, in: **von Hauff/Pfister-Gaspary**, Internationale Sozialpolitik, 1982, sh. 63; **Klang** Soziale Sicherheit und Freizügigkeit im EWG- Vertrag, 1986; **Schmidt**, Die arbeitsrechtliche und sozialversicherungsrechtliche Stellung der europäischen Wanderarbeiter im Rahmen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, tez, Würzburg, 1964; **Schulte**, Allgemeine Regeln des internationalen Sozialrechts-supranationales Recht, in: **v. Maydell/Ruland**, Sozialrechtshandbuch, 1988, D. 30; aynı yazar, Das Sozialrecht in der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs, in: **Wannagat** (yay.), Jahrbuch des Sozialrechts der Gegenwart, yıllık yayınlanır, son olarak cilt 10, 1988, sh. 453 vd.; **Wiegand**, Das europäische Gemeinschaftsrecht in der Sozialversicherung -Die EWG- Verordnungen Nr. 1408/71 und 574/72, 1983.
71. Bu konuda bak. **Bokeloh**, Alle gleich, BABI. 3/1988, sh. 18 vd.

- Olguların eşitliği,
dahildir (72).

Söz konusu esaslar, köken itibarıyla, işçiler için geliştirilmiştir. Buna karşılık, serbest dolaşım, sözgelimi serbest meslek sahipleri (73) gibi diğer kişi grupları için de sağlanmıştır. Bunlardan, doktorlara (74) ve avukatlara tanınan serbest dolaşım, özel sorun yaratmaktadır. Sosyal koruma -serbest dolaşımın bir parçası olarak- sözkonusu olduğunda; sosyal güvenlik sistemlerinin bu eşgüdüm görevi, bağımsız çalışanların güvenlik sistemleri çok büyük farklılık gösterdiği için, oldukça ağırlaşmaktadır. Şimdi 1408/71 ve 574/72 sayılı AT- Tüzükleri (göçmen işçiler hakkında) değiştirilmek suretiyle, sözkonusu esasların bağımsız çalışanlar için de geçerli olmasına çalışılmaktadır (75). Bunu, diğer kişi grupları izlemelidir.

AT- hukukunun eşgüdüm kuralları, göçmen işçiler için doğabilecek sakıncaları önleme ve bu yolla serbest dolaşımı güvenceleme hedefini taşımaktadır. Ancak, sözkonusu kurallar; göçmen işçinin, kendi ülkesinde çalışan bir işçiden daha iyi konumda olması sonucunu da doğurabilir. Bu sözgelimi sigortalılık sürelerinin birbirine katılarak hesaplanmasında ve aylık taleplerinin pay-

laşmalı hesabında gerçekleştirilebilir (76). Hastalık sigortasında da, sözgelimi eşya yardımlarında bir sosyal güvenlik turizminin oluşması türünden AT- hukuku etkilerinden korkulmaktadır (77).

İç hukuktaki tüm değişikliklerde, herhalkârda AT- hukuku hükümlerine uyulmalıdır. Bunlar; bu tür değişikliklerin, sadece Alman işçilere değil, birkez Almanya'da çalışmış bulunan tüm işçilere de uygulanması sonucuna götürebilir. Bunu *Zuleeg*, irat sigortasındaki iyileştirici artışlar hakkındaki senatör *Fink*'in önerilerinin yardımıyla, tek tek ortaya koymuştur (78). Bu konuda, *Zuleeg*; AT- sosyal güvenlik hukukuna göre haksahibi olan kişiler bakımından, bu iyileştirici artış harcamalarının, tahmin edilenden daha az olacağını kanıtlamıştır. Daha burada, öncelikle 1408/71 sayılı Tüzük'te içerildiği şekliyle AT- sosyal güvenlik hukuku düzenlemelerinin, basit bir eşgüdüm etkisini aştıkları görülmektedir. Bu konuda, Avrupa topluluk hukukunun sözkonusu topluluk görünümünü özellikle vurgulayan Avrupa Adalet Divanı da, büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır (79). Nitekim, topluluk hukukuna ilişkin yorumunda Adalet Divanı, serbest dolaşıma büyük ağırlık vermekte ve *Schulte*'nin (80) isabetle işaret ettiği gibi,

72. **Kaupper**, Die zwischen und überstaatlichen Regelungen über soziale Sicherheit, Entwicklung und Gestaltung, in: **von Hauff/Pfister/Gaspary** (yay.), Internationale Sozialpolitik, 1982, sh. 39, 43 vd.
73. Bu konuda bak. **S. Tiemann**, Die Ferien Berufe im Europa der Zukunft, in: Informationsdienst der Gesellschaft für Versicherungswissenschaft und -gestaltung, sayı 209, Şubat 1989.
74. Burada da tekrar sosyal güvenlik hukukuyla yakın ilişki doğmaktadır. Nitekim, -sadece bir örnek vermek gerekirse- salt liyakat yerine örneğin Fransa'da olduğu üzere mesleğe kabul şartları, ihtiyaca göre de ayarlandığından, bu ilişki ortaya çıkmaktadır; ayrıca bak. **B. Tiemann**, Die Vollendung des Binnenmarktes und ihre Konsequenzen für Aerzte und Zahnärzte, in: Informationsdienst der Gesellschaft für Versicherungswissenschaft und -gestaltung, sayı 209, Şubat 1989.
75. BR-Drucks. 93/88.
76. Bu konuda bak. dn. 31 ve 32'deki Avrupa Adalet Divanı'nın değişik kararlarına yollama yapmak suretiyle **Lenz**, Aktuelle Probleme auf dem Gebiet des EWG-Sozialrechts, SGB, 1988, sh. 1, 5.
77. **Kaula**, Gemeinsamer Binnenmarkt bis 1992: Hauptprobleme für die sozialen Schutzsysteme, DOK 1988, sh. 337, 340; ayrıca bak. DOK 1989, sh. 135 vd.
78. **Zuleeg**, Die Zahlung von Ausgleichszulagen über die Binnengrenzen der Europäischen Gemeinschaft, in: DRV 1988, sh. 621 vd.; ayrıca bak. 1/1989 sayılı Spiegel, sh. 30 vd.'ndeki inceleme.
79. Avrupa Adalet Divanı ile kararları için bak. **Kutscher**, Über den Gerichtshof als Entscheidungsinstanz, in: **Schwarze** (yay.), Der Europäische Gerichtshof als Verfassungsgericht und Rechtsschutzinstanz, 1983, sh. 137 vd.
80. **Europäische Sozialpolitik-eine Zwischenbilanz, Sozialer Fortschritt** 1986, sh. 1, 7; aynı şekilde daha önce **Schulte**, Auf dem Weg zu einem Europäischen Sozialrecht?, EuR, 1982, sh. 357, 358, 370; benzer biçimde daha önce **Ernst**, Das Sozialrecht in der EWG, einschliesslich der Einwirkungen auf das innerdeutsche Recht, tez, Würzburg, sh. 85-86. Stuttgart Sosyal Mahkemesi de, İmparatorluk Sigorta Yasası m. 1246/II a ve 1247/II a'yla bağlantılı olarak 1408/71 sayılı (AET) Tüzüğü'nün AET-Sözleşmesi m. 48/II ve 51'e uygun olup olmadığının açıklanmasını isteyen 6.10.1987 tarihli başvuru kararında (NZA 1988, sh. 558), bu serbest dolaşım düşüncesini ele almaktadır.

ulusal sosyal güvenlik hukuku düzenlerinin intibakı yoluyla serbest dolaşım kolaylaşacağı için, dikkatlice bu yönde etki yapmaktadır. Buna ilişkin bir örneği, 1408/71 sayılı (AET) Tüzüğü'nün kısmi süreyle çalışan işçilere uygulanabilir olduğunun açıklanması (81) suretiyle kısmi süreyle çalışan işçilerin AT üyesi devletlerin sosyal güvenlik sistemleriyle bütünleşmesi, buna ilişkin bir örnektir.

c) Avrupa Adalet Divanı yoluyla uyumlaştırma

Avrupa Adalet Divanı'nın -serbest dolaşımın yanısıra topluluk hukuku ilkelerini tüm üye devletler için bağlayıcı olarak yorumlayışında da (82), uyumlaştırmaya yönelik bir etki düşmektedir. Sözleşmelerde böyle kapsamlı bir temel haklar kataloğunun eksik olduğuna, daha önce değinilmiştir. Bununla birlikte, Konsey'in birkaç yönergesiyle somutlaştırılmış olan (83) kadınlar ile erkeklere eşit davranılması buyruğuna, AET- Sözleşmesi m. 119'da yer verilmiştir. Adalet Divanı, eşit davranma ilkesini doğrudan bağlayıcı olarak nitelendirmiş (84) ve bunu, sosyal güvenlik hukukuna da teşmil etmiştir (85).

V. Sonsöz

Daha önce belirtilen düşünceler, sadece belli bazı noktalara değinebilmiş ve bu yüz-

den de, konuya ilişkin tüm hususlarda katkıda bulunamamıştır.

Son olarak, birkaç temel görüşün tekrardan ele alınması gerekmektedir.

Tek bir Avrupa sosyal güvenlik yardım sisteminin yaratılması anlamındaki bir kapsamlı uyumlaştırma, yakın zamanda ne gerçekleştirilebilir ve ne de arzulanır durumdadır. Bu, gelecekte ulusal sosyal sigortalar hukuku sistemleri üzerine yakınlaşmaların ve önemli etkilerin bulunmayacağı anlamına gelmemektedir. Söz konusu etkiler, sosyal güvenlik hukukunun kısmi alanları hakkındaki AT yönergelerinin yanısıra, öncelikle Adalet Divanı tarafından intibak anlamında geliştirilen AT- sosyal güvenlik hukukunun eşgüdüm hükümlerinden de kaynaklanmaktadır. Topluluk hukukunun Avrupa Adalet Divanı'nca yorumlanan birkaç ana ilkesi de, aynı etkilenmeye uğramıştır.

Ulusalüstü hukuka sosyal hakların yerleştirilmesine ilişkin olarak bundan sonra alınacak kararlarda, biryandan söz konusu temel hakların bir basit bildiri biçiminde kalmamasına ve diğer yandan da, bunların, sosyal güvenlik alanında topluluk ile münferit devletler arasındaki tartılı ilişkiye -Avrupa Adalet Divanı'nın geniş kararlarının yardımıyla- zarar verebilecek bir tahrip esasına dönüşmemesine dikkat edilecektir.

81. Söz konusu karar için bak. 6.6.1986 tarihli Handelsblatt'daki inceleme.

82. Bu konuda özellikle bak. **Klang** (bak. dn. 68), sh. 39 vd.

83. Öncelikle, 1984 yılından beri yürürlükte olan Kadınlar ile Erkeklere Eşit Davranılması Esasının Sosyal Güvenlik Alanında Adım Adım Gerçekleştirilmesi Hakkında 19.12.1978 tarihli Konsey Yönergesi, bu konuyu ilgilendirmektedir. Avrupa Adalet Divanı'nın en yeni kararları için bak. **Schulte**, Das Sozialrecht in der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs 1986 und 1987 in: **Wannagat** (yay.), Jahrbuch des Sozialrechts der Gegenwart, cilt 10, 1988, sh. 453, 466 vd.

84. Avrupa Adalet Divanı'nın 8.4.1976 günlü ve 43/75 sayılı Defrenne II kararı, Slg. 1976, sh. 445 vd.

85. Bu konuda bak. **Schulte** (bak. dn. 78), Sozialer Fortschritt 1986, sh. 1, 7, 8.; ayrıca bak. **Colneric**, Gleichberechtigung von Mann und Frau im Europäischen Gemeinschaftsrecht, DB 1988, sh. 968; AT kurumlarının faaliyetlerine kuşkuyla bakan **Wagner**, Frauen unter ferner liefen. Parlament und Kommission haben wenig für die Gleichberechtigung getan, in: 20.4.1984 günlü Die Zeit, sh. 32.

Sosyal Sigortalar Kurumu, Yaptığı Ödemelerdeki Artışlar İçin İşverene SSK 26. Maddesi Uyarınca Tekrardan Rücû Edebilmeli midir?

Haluk N. Nomer

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Araştırma Görevlisi

1966 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi ve ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 1989 yılında, aynı Fakültede Medeni Hukuk Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Bilimsel çalışmalarını 1994, 1995 yıllarında Hamburg Max-Planck Enstitüsünde sürdürdü. Halen İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki görevine devam etmektedir.

Problem: Sosyal Sigortalar Kurumu, sigortalı bir işçinin iş kazası veya meslek hastalığı dolayısıyla kısmen veya tamamen işgöremez hale gelmesi halinde ona veya ölümü halinde hak sahiplerine ödemelerde bulunmaktadır. Bu ödemeler iki şekilde gerçekleştirilebilir. Kurum ya ödemeyi toptan ve peşin olarak yapar, ki buna sermaye şeklinde ödeme denmektedir ya da sigortalı veya hak sahibine irat bağlar. Kurum yaptığı ve ileride yapacağı bu ödemeler için iş kazası veya meslek hastalığından sorumlu olan işverene rücû eder (SSK 26). Eğer irat şeklinde ödeme söz konusu ise, bunun sermaye değeri bulunur ve Kurum bu sermaye değeri üzerinden işverene rücû eder. Şu var ki, sonradan irat şeklinde yapılan ödemelerin miktarı kanun veya kararnamelerle arttırılmaktadır. Burada ortaya şu problem çıkmakta-

dır; Kurum, artan ödemeler için tekrardan işverene rücû edebilecek midir ve edecekse bunun bir üst sınırı var mıdır?

Yargıtay'ın Çözümü : Yargıtay 1.7.1994 tarih ve 3/3 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı ile bu konuyu ele almış ve bir sonuca bağlamıştır (1). İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun verdiği karara göre, Kurum, tavanı, yani işverenin sigortalı veya hak sahibi kimselere karşı sorumlu olduğu miktarı aşmamak kaydıyla artan ödemeler için işverene rücû edebilir. Yargıtay bu sonuca varırken esas itibariyle SSK 26/1 hükmünün lafzına dayanmıştır:

".... öncelikle kanunun lâfzına önem vermek lazımdır. 506 sayılı Yasanın 26/1. maddesinde bu konuda açıkça; 'Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması

1: RG 22439; Yargıtayın kararından önceki yerleşmiş uygulaması da aynı yöndeydi. Bkz. Yarg. HGK, 15.3.1995, 10-800/166 (YKD 1995/9, 1351); Yarg. HGK, 30.5.1986, 10-855/607 (YKD 1987/2, 176); Yarg. 10.HD, 30.4.1985, 2528/2714 (YKD 1985/8, 1193); Yarg. 10. HD, 5.2.1974, 5286/2171 (İKİD 1975/3888).

gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirin sermaye değerleri toplamı işverene ödetilir' denilmiştir. Bu sözcükler, gayet kapsamlı ve çoğul sözcüklerdir. Çeşitli zamanlarda, değişik nedenlerle bağlanan tüm gelirleri ve gelir artışlarını kapsamaktadır. Maddede, gelir artışlarının nedenleri yönünden hiç bir ayırım yapılmamış, ödetme konusunda, kanun, kararname ve katsayı artışlarıyla gerçekleşen gelir artışı ödenmez, öteki nedenlerle gerçekleşenler ödetilir şeklinde bir ayırım yapılmamış; istisnai bir kurala yer verilmiştir. Mantık ve dilbilgisi kuralları, maddenin kapsamını bu şekilde belirlemeye zorunlu kılmaktadır....."

Yargıtayın bu konuda getirdiği çözümü, iş kazaları ve meslek hastalıkları dolayısıyla açılan tazminat davalarında takip edilen prosedür ile bağlantılı şekilde izah edip değerlendirmek gerekir.

Uygulamada Takip Edilen Prosedür ve Değerlendirmesi:

1. Öncelikle Kuruma Başvurma Zorunluluğu

Yargıtayın yerleşmiş uygulamasına göre, sigortalı işçi veya hak sahipleri doğrudan doğruya işveren aleyhine dava açıp zararlarının tazminini talep edemezler. Öncelikle Kuruma başvurmalıdırlar, oradan alacaklarını aldıktan sonra zararlarının Kurumca karşılanmayan kısmı için işverene başvurabilirler. Eğer bu kişiler bu sırayı takip etmeden doğrudan işvereni dava etmişlerse, o takdir-

de bu durum bekletici mesele yapılır ve sigortalıya veya hak sahiplerine Kuruma başvurmaları için süre verilir (2). Yargıtaya göre, bu yolla, mükerrer ödemeye, yani zarar gören işçinin aynı zarar için hem Kurumdan hem de işverenden tazminat almasına engel olunmaktadır (3).

Söz konusu uygulama Borçlar Kanunumuzun sistemi ile bağdaşmamaktadır. Bir zarardan birden fazla kimse sorumlu ise, o takdirde zarar gören zararının tamamının karşılanmasını sorumlulardan dilediğinden isteyebilir (BK 50, 51). Borçlar Kanunumuzda benimsenen bu temel prensip Sosyal Sigortalar için de geçerlidir. Sosyal Sigorta Kurumları da aslında BK 51 anlamında zarardan sorumlu olan birden fazla kimseden birisidirler. Öyle ki, sosyal sigortalara ilişkin özel düzenlemelerin kapsamına girmeyen veya bu düzenlemelerde eksik kalan hususlarda Borçlar Kanununun başta BK 51 olmak üzere genel hükümleri uygulama alanı bulmaktadır (4). Dolayısıyla sosyal sigortalar hakkında kanunda özel bir düzenleme mevcut olmadıkça, zarar gören sigortalının dilerse sosyal sigorta kurumuna dilerse zarardan sorumlu olan diğer kimselere başvurup zararının tamamının tazminini isteyebilmesi gerekir (5). Sigortalı veya hak sahiplerinin doğrudan işvereni dava edebilmeleri mükerrer ödemeye de yol açmaz. Zira birlikte sorumlu olanlardan birinin yaptığı ödeme miktarınca diğer sorumluların borçları da sona erer (6). Dolay-

2. Zarar görene Sosyal Sigorta Kurumuna başvurması (ve gerekirse Kurum kararına karşı itiraz hakkını kullanması) için mehil verilmesi gerektiği hususunda bkz. Yarg. 9. HD, 27.6.1994, 5375/10126 (YKD 1994/10, 1627); Yarg. 9. HD, 3.2.1992, 12836/859 (YKD 1992/884); Yarg. 9. HD, 1.12.1988, 11883/11410 (YKD 1989/5, 672); Yarg. 9. HD, 15.10.1986, 8169/9242 (YKD 1987/3, 423).
3. Yarg. HGK, 21.3.1990, 9-71/198 (YKD 1990/10, 1441); Yarg. 9. HD, 28.11.1989, 10192/10368 (YKD 1990/5, 677); Yarg. 9. HD, 5.5.1986, 3650/4571 (YKD 1987/5, 718); Yarg. 4. HD., 22.5.1980, 4021/6878 (Uygur, 382).
4. Bağ-Kur Genel Müdürlüğü'nün, 63. maddenin kapsamı dışında kalan hallerde BK 51 hükmü uyarınca diğer sorumlulara rücu edebileceği hususunda bkz. Yarg. İBK, 29.3.1985, 3/2 (RG 18757); SSK 26'da aranan şartlar gerçekleşmese dahi, Kurumun mali sorumluluk sigortasını yapan sigortacıya rücu edebileceği hususunda bkz. Yarg. 10. HD, 27.10.1978, 2019/7570 (YKD 1979/4, 520); Yarg. 10. HD, 10.10.1978, 1235/6854 (YKD 1979/1, 75).
5. İsviçre hukukunda da zarar görenin dilerse sigortacıya dilerse diğer sorumluları takip edebilmesi genel kural olmakla birlikte (Offinger/Stark, § 11, N. 3) sosyal sigorta kurumları bakımından bu kuraldan ayrılmıştır. İsviçre hukukunda, kanunla, sosyal sigorta kurumunun, ödeme anından itibaren değil, kaza anından itibaren tazminat alacaklının haklarına halef olması esas kabul edilmiştir (Bkz. Offinger/Stark, § 11, N. 6; Schaer, N. 529). Bundan dolayıdır ki, İsviçre'de tazminat alacaklının alacağı, sigortaca karşılanmayan zarar miktarı ile sınırlıdır.
6. Tandoğan, 382; Oğuzman-Öz, 671, 673; Eren, 409. Nitekim Yargıtay bir kararında, BK 51 hükmünden hareketle, sorumlu kişinin zarar görene yaptığı ödeme miktarında tazminat borcunun sona erdiğine, buna rağmen zarar görene ödemede bulunan Sigorta Kurumunun sorumlu kişiye rücu edemeyeceği sonucuna varmıştır (Yarg. HGK, 8.4.1983, 10-173/354 (YKD 1984/7, 973)); Kurum, kendisine mükerrer ödemede bulunan hak sahibine rücu eder. Bağ-Kur K, m. 63/II'de, söz konusu rücu hakkının saklı olduğuna ilişkin özel hüküm bulunmaktadır.

siyla işverenin yaptığı ödeme miktarınca sosyal sigorta kurumunun borcu da sona ermiş olacaktır.

2. İşverenin Sorumlu Olduğu Azami Miktarın -Tavan Miktarının- Belirlenmesi ve Kurumun Yaptığı Ödemelerin Bundan Düşülmesi

Uygulamanın takip ettiği prosedüre göre Kurumun yapacağı ödeme ve onun peşin değeri belirlendikten sonra işveren aleyhine davaya devam edilir. Davada öncelikle işçinin veya ölüm halinde destekten yoksun kalanların uğramış oldukları zararın miktarı belirlenir.

Hemen belirtelim ki, bulunan zarar miktarından Kurumun yapacağı ödemelerin sermaye değeri düşülmez. Kurumun yapacağı ödemeler, en son aşamada, başta BK 43 ve 44 uyarınca gerekli indirimler yapıldıktan sonra hesaba katılır (7). Bulunan zarar miktarından ancak zarar görenin zarar verici olay sebebiyle elde ettiği yararlar indirilir, ki buna zararın denkleştirilmesi denmektedir. Oysa Kurumun yaptığı ödemeler, zarar verici olay dolayısıyla zarar görenlerin elde ettikleri bir yarar olarak değerlendirilemezler, yapılan ödemeler doğrudan doğruya zararın giderilmesine yöneliktirler (8). Kurum, zardan birlikte sorumlu olanlardan birisidir ve zararın giderilmesine yönelik ödemelerde bulunmaktadır. Birlikte sorumlu olanlardan birinin yaptığı ödeme, diğer sorumluya karşı açılan davada zararın belirlenmesi safhasında dikkate alınmaz. Önce gerekli indirimler yapılarak zardan sorumlu olunan miktar tesbit edilir ve daha sonra diğer sorumlunun yaptığı ödeme bundan indirilir, zira sorumlulardan birinin yaptığı ödeme

miktarınca diğer sorumluların borçları da sona ermektedir.

Bu itibarla, zararın miktarı belirlendikten sonra öncelikle işverenin bu zararın ne kadarını karşılaması gerektiği, yani tazminatın miktarı belirlenmelidir. Tazminatın miktarının belirlenmesinden kasıt, BK 43, 44 ve varsa özel hükümler uyarınca gerekli indirimlerin yapılmasıdır. Gerekli indirimlerin yapılması ile birlikte işverenin, sigortalya veya hak sahiplerine olan tazminat borcunun miktarı ortaya çıkmış olur. Yargıtay buna tavan miktarı demektedir. Zira Kurumun rucûu halinde de işveren en çok bu miktara kadar sorumludur. Bu husus SSK 26/1 hükmü ile teyit edilmiştir. Kurum, "..... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere....." işverene rucû edebilir.

Son olarak, belirlenen tazminat miktarından Kurumun yapmış olduğu ödemeler -veya yapacak olduğu ödemeler sermaye değeri- düşürülür. Bunun sebebi, daha önce de belirtildiği gibi, Kurumdan alınacak yardım miktarınca işverenin tazminat borcunun da sona ermiş olmasıdır. Hakim, Kurumdan alınacak yardım düşüldükten sonra kalan miktarın sigortalya veya hak sahiplerine ödenmesine hükmeder.

Mesela zarar 100'dür, gerekli indirimler (BK 43, 44) yapıldıktan sonra geriye 70 kalmıştır. Buna göre, işveren zararın 70'inden sorumludur -tavan 70'dir-. Kurumun yapacağı ödemenin sermaye değeri 30 ise, hakim işvereni (70-30=)40 ödemeye mahkum eder. Kurum ödeyeceği 30 için -SSK 26'daki şartlar gerçekleşmişse- işverene rucû eder. Sonuçta işveren yine 70 ödemiş olur.

7. Yargıtayın kararında birlik yoktur. Önce Kurumdan alınan yardımın düşülmesi ve daha sonra BK 43, 44 uyarınca indirim yapılması gerektiğine ilişkin kararlara örnek olarak bkz. Yarg. 4. HD, 9.2.1982, 393/1381 (Karahasan, II, 822) (Bu noktaya değinen karşı oy yazısı isabetlidir); Yarg. 4. HD, 30.3.1979, 13369/4345 (YKD 1980/2, 221); Yarg. 4. HD, 30.3.1979, 13369/4345 (Karahasan, II, 823); Önce BK 43, 44 uyarınca indirim yapılması ve daha sonra Kurumdan alınan yardımın düşülmesi gerektiğine ilişkin kararlara örnek olarak bkz. Yarg. HGK, 11.9.1968, 9-217/592 (Karahasan II, 824); Yarg. 10. HD, 14.11.1975, 3745/5755; 20.1.1977, 4962/203 (Karahasan, I, 738, dn. 173).
8. Sosyal sigorta kurumlarının yaptıkları ödemelerin zararın denkleştirilmesi kapsamında değerlendirilemeyeceği hususunda bkz. Tekinay/Akman-Burcuoğlu-Altıop, 589; Eren, 318; Akünal, 65 vd; Karahasan, I, 642; Offinger/Stark, § 6, N. 65-66.

3. Kurumun, Yaptığı Ödemelerdeki Artışlar Dolayısıyla İşverene Tekrardan Rucû Etmesi

Kurumun sigortalıya veya hak sahiplerine irat şeklinde yapacağı ödemelerin sermaye değeri belirlenirken, yapılacak ödemelerin miktarında zamanla artış olacağı da dikkate alınmaktadır. Ancak uygulamada ödemelerin % 5 gibi gerçeklerle bağdaşmayan bir oranda artacağından hareket edilmektedir. Problemin asıl kaynağı da işte budur. Zira sonradan artışlar % 5'in üzerinde gerçekleşmektedir. Kurum önceden hesaba katılmayan bu artışları rucûan işverenden tahsil etmek istemektedir.

Yargıtayın, İçtihatı Birleştirme Kararından vardığı sonuç şudur; Kurum, tavanı, yani işverenin sorumlu olduğu azami miktarı aşmamak kaydıyla artan ödemeler için işverene rucû edebilir. Belirtmek gerekir ki, Yargıtay'ın bu kararına rağmen, Kurumun rucû imkânı oldukça sınırlıdır. Zira verdiğimiz örnekte işveren hak sahiplerine 40, Kuruma 30 olmak üzere toplam 70 ödemiştir. 70 zaten tavanıdır. Bunun üzerinde Kurumun işverene rucû etmek imkanı yoktur. Kurumun sonraki artışlar için işverene rucû edebilmesi, ancak hak sahiplerinin henüz işverene başvurmuş olmaları veyahut da başvurmakla birlikte henüz alacaklarının tamamını tahsil etmemiş olmaları ihtimalinde söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, Yargıtayın getirdiği çözüm usul hukukundaki kesin hüküm kurumu ile bağdaşmamaktadır (9). Kesin hüküm kurumu uyuşmazlıkların kesin ve nihai bir çözüme ulaştırılması amaçlanmaktadır. Eğer bir kimsenin bir diğerine bir borcu varsa ve açılan davada bu borcun miktarı bir kere tesbit edilip, hakim bu borcun ödenmesine hükmetmişse, artık sonradan açılacak bir davada borcun miktarı tekrardan tartışma konusu yapılamaz. Bura-

da da aynı durum söz konusudur. Kurumun işverenden SSK 26 hükmünden doğan bir alacağı vardır. Açılan davada bir kere bu alacağın miktarı belirlendikten sonra ve hakim bu alacağın ödenmesine hükmettikten ve bu karar kesinleştikten sonra, tekrardan ikinci bir dava ile bu alacağın miktarı arttırılmaz. Konusu, hukukî sebebi, tarafları aynı olan bir dava ikinci kez hükme bağlanamaz. Kesin hüküm kurumu buna engel teşkil eder.

Sonradan olayların kabul edilenden farklı şekilde gelişmesi yargılamanın yenilenmesi sebebi de teşkil etmez (10). Bu itibarla gelecekteki ödemelerde % 5 oranında bir artışın olacağı varsayılarak zarar belirlendikten sonra, daha yüksek oranda bir artışın meydana gelmiş olması ne yeni bir davaya ne de yargılamanın yenilenmesine imkan verir.

SSK 26/1 hükmündeki ifadelerden de, kesin hükümden sonraki artışlar için yeniden dava açmak imkanının bulunduğu sonucu çıkarılamaz. SSK 26/1 hükmü, Kurumun rucû alacağının kapsamına nelerin girdiğini belirtmektedir. Rucû alacağının kapsamına, "sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin sermaye değerleri toplamı" girmektedir. Buradaki problem ise, rucû alacağının kapsamına dahil bu kalemlerin miktarı bir kere belirlenip kesin hükme bağlandıktan sonra, ikinci bir kez tartışma konusu yapılabiliyor yapılamayacağıdır. SSK 26/1'de buna imkân sağlayan bir ifade yer almamaktadır.

Bu hukukî sakıncaları ortadan kaldırmak ve Kurumu mağdur duruma düşürmemek için, Kurumun ileride yapacağı yardımların sermaye değeri hesap edilirken, ileride yapılacak bu yardımlardaki muhtemel artışlar için gerçekçi oranlar tesbit edilmelidir.

9. Tuncay, 247; 20.12.1983 tarih ve 4/17 sayılı Anayasa Mahkemesi kararının gerekçe kısmı (RG 18604).

10. Tekinay/Akman-Burcuoğlu-Altop, 654.

HABER

“AVRUPA BİRLİĞİ'NDE VE TÜRKİYE'DE SOSYAL DİYALOG, EKONOMİK VE SOSYAL KONSEYLER” KONULU ULUSLARARASI SEMİNER ANKARA'DA YAPILDI

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ile Konrad Adenauer Vakfı tarafından 14-15 Mayıs 1996 tarihinde Ankara'da Hilton Otelinde ortaklaşa düzenlenen uluslararası seminere Türk ve Yabancı işçi-işveren kesimi temsilcileri, bilim adamları, araştırmacılar ve siyasi partilerin temsilcileri katıldılar.

Seminer, TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Emin Kul, Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral, Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu, DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak ve Konrad Adenauer Vakfı Türkiye Temsilcisi Dr. Max Georg Meier'in açılış konuşmalarıyla başladı.

Prof.Dr. Erdal Türkkan'ın başkanlığını yaptığı "Siyasi Kültür ve Sosyal Diyalog" konulu panele RP, DYP, ANAP, DSP, CHP partilerini temsilen Necati Çelik, Mahmut Yılbaş, Bülent Akarcalı, İsmail Cem, Altan Öymen katıldılar.

Seminerin ikinci gününde yapılan panelin

konusunu "AB Ülkelerinde Sosyal Diyalog ve Ekonomik ve Sosyal Konseylerin Rollerini" oluşturdu. ISO Başkanı, Türkiye - AB Karma İstişare Komite Başkanı Hüsamettin Kavi'nin başkanlığındaki panelde konuşmacı olarak Köln Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Hans-Jürgen Rösner, Hollanda Ekonomik ve Sosyal Konsey Temsilcisi Mr. J.W. Van den Braak, Avrupa Sanayii ve İşveren Konfederasyonları Birliği Temsilcisi Mr. Olivier Richard, Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu Temsilcisi Mr. François Ballesterio, AB Ekonomik ve Sosyal Komite Temsilcisi Mr. Albert Schunk yer aldılar.

Öğleden sonra Doç.Dr. Bahri Yılmaz'ın başkanlığındaki "Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Konsey Modeli Nasıl Olmalıdır?" konulu seminere DPT Müsteşarı Necati Özırat, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Toker Dereli, Milliyet Gazetesi Yazarı Şeref Oğuz, Araştırmacı Emre Kocaoğlu ve TİSK temsilcisi Tuğrul Kudatgobillik panelist olarak katıldılar.

DÜZELTME

Cilt 10, Sayı 3, Mayıs 1996 sayımızda yayınlanan "İş Aracılığında Son Gelişmeler (Almanya Örneği)" adlı makalenin yazarı Yrd.Doç. Ercan Akyiğit'in Cumhuriyet Üniversitesi olarak belirtilmesi gereken görev yeri İ.T.Ü. İşletme Fakültesi olarak yayınlanmıştır. Düzeltiriz.

ÇİMENTO İŞVEREN DERGİSİ

**VEFAT
ve
BAŞSAĞLIĞI**

**Sendikamız Genel Sekreteri Av.l. Sancar BAYAZIT'ın babası,
Kahramanmaraş'ın Bayazıt Beylerinden Kadri Paşa torunu**

**Emekli J. Alb.
Mahmut BAYAZIT**

**29 Mayıs 1996 günü vefat etmiş ve
30 Mayıs 1996 tarihinde Adana'da ebedi istirahatgahına tevdi edilmiştir.
Gönlü yurt sevgisi ve tarih şuurunu ile dolu merhuma tanrıdan rahmet,
kederli ailesine ve sevenlerine başsağlığı dileriz.**

Çimento İşveren Dergisi

**VEFAT
ve
BAŞSAĞLIĞI**

**YİBİTAŞ Holding Yönetim Kurulu Başkanı
Erdoğan M. AKDAĞ'ın eşi**

E. Serpil AKDAĞ'ın

**Uzun zamandan beri çekmekte olduğu rahatsızlıktan kurtulamayarak
genç yaşta vefat ettiğini büyük bir üzüntü ile öğrendik.**

**Merhumeye TANRI'dan rahmet, kederli ailesine
sabır ve başsağlığı dileriz.**

Çimento İşveren Dergisi

KARAR İNCELEME KÖŞESİ

ÖZELLEŞTİRME - SOSYAL YARDIM ZAMMI VE BİR KARAR İNCELEMESİ

T.C. YARGITAY
10. HUKUK DAİRESİ
ESAS NO : 1995/4129
KARAR NO : 1995/5624
KARAR TARİHİ : 20.06.1995

Av. Saadet YILDIRAL

ÖZET

İştirakler, iştirakin bağlı bulunduğu teşebbüsün 233 s.'li Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunduğu dönem için Sosyal Yardım Zammı'ndan sorumludurlar.

3291 s.'li Yasa'nın 14/d md.sinde özelleşen iştirakin tüm borçlarının yeni işverene intikal edeceği öngörülmüşse de; bu hüküm 4046 s.'li Yasa'nın 42. md.si ile yürürlükten kaldırılmıştır.

4046 S.lı Yasa'nın Sosyal Yardım Zammı başlıklı 23 md.si ve Özelleştirme Fonunun Kullanım Alanı'na ilişkin 10. md.sinin k bendi birlikte değerlendirildiğinde; iştiraki bulunan te-

şebbüsün özelleştirme kapsamına alınıp 233 s.lı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkartılması karşısında, 4046 S.lı Yasa'nın 23. md.si koşullarının bu teşebbüs yönünden gerçekleşmesi koşulu ile, 233 S.lı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkıldığı tarih itibari ile iştirakin artık Sosyal Yardım Zammı ödeme yükümlülüğü olmayacaktır.

KARAR METNİ

Haksız tahsil edilen 540.318.500.- TL'nin yasal faiziyle birlikte tahsili davasının bozma-ya uyulacak yapılan yargılaması sonunda; davanın reddine ilişkin hükmün süresi içinde duruşmalı olarak temyizen incelenmesi davacı Avukatınca istenilmesi üzerine

dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Davacı şirketin, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamına giren bir teşekkül olan Sümerbank'ın iştiraki bulunduğu, Sümerbank'ın 11.9.1987 tarihinde özelleştirme kapsamına alındığı, 28.10.1988 tarihinde 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkarıldığı, davacı şirket iştirakinin kararname kapsamından çıkartılmasından önce davacı şirketten çalışılan en son kuruluş olarak ayrılmak suretiyle kendilerine 506 sayılı Kanun hükümlerine göre malüllük, yaşlılık, ölüm aylığı bağlanan kişilere bu tarihten önce ve sonraya ilişkin olarak ödenen sosyal yardım zamlarının Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından istenmesi üzerine davacı tarafından ihtirazı kayıfla ödendiği, sosyal yardım zammının 28.10.1988 tarihinden önce emekli olan sigortalılara 1.8.1987 ile 30.6.1989 tarihleri arasında yapılan ödemelere ilişkin bulunduğu, davacı vekilinin 22.3.1995 tarihli dilekçe ile 28.10.1988 tarihinden sonra ödenen sosyal yardım zammından davacı şirketin sorumlu olamayacağı'nın beyan edildiği dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Öncelikle 3395 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 506 sayılı Kanun hükümlerine göre malüllük, yaşlılık, ölüm sigortasından tahsis yapılanlara ödenen sosyal yardım zammı yönünden yasanın yürürlük tarihinden sonraki kesimi için Sosyal Sigortalar Kurumunun 506 sayılı Kanunun ek 24/1 maddesi hükmüne göre ilgili kuruluştan geri alma hakkı mevcuttur. Davacı şirket, iştiraki bulunan teşebbüsün 233 sayılı Kanun Hükmünde kapsamında bulunduğu dönem için 506 sayılı Kanunun ek 24/1 maddesi kapsamında olup çalışılan en son kuruluş olarak ayrılmak suretiyle kendilerine 506 sayılı Kanun Hükümleri gereğince malüllük, yaşlılık, ölüm aylığı bağlanan kişilere bu dönem için ödenen sosyal yardım zammından Sosyal Sigortalar Kurumuna karşı sorumludur.

Her ne kadar Dairemizin önceki bozma kararında; 3291 sayılı Kanunun 14/d maddesine göre özelleşen iştirakin tüm borçlarının yeni işverene intikal edeceği öngörülmüş ise de, anılan bozma kararından sonra yürürlüğe giren 24.11.1994 kabul tarihli 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanununun 42. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Giderek aynı Yasanın Sosyal Yardım Zammı başlığını taşıyan 23. maddesi hükmünde "özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu bunlardaki kamu payının % 15'in altına düşmesinden veya bunların tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammına hak kazanmış olan personele 506 sayılı Kanunun Ek 24. maddesi gereğince ödenen sosyal yardım zamlarının ödemenin yapılmasını müteakip Sosyal Sigortalar Kurumunun yazılı talebi üzerine İdare tarafından Özelleştirme fonundan karşılanmak üzere en çok iki ay içinde adı geçen Kuruma ödeneceği özelleştirme fonunun diğer yükümlülükleri de dikkate alınarak, sosyal yardım zamlarının süresinde Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenmesinin mümkün olmadığı hallerde sosyal yardım zamlarının Hazinece karşılanacağı öngörülmüştür. Nitekim özelleştirme fonunun kullanım alanına ilişkin 10. maddenin (k) bendinde de, "bu Kanunun 23. maddesi çevresinde 506 sayılı Kanunun ek 24. maddesi gereğince ödenecek sosyal yardım zammının bu fondan karşılanacağı öngörülmüştür. Bu durumda, 4046 sayılı Kanunun, yukarıda açıklanan madde hükümleriyle birlikte değerlendirildiğinde,

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların özelleştirme uygulamaları sonucu bunlardaki kamu payının % 15'in altına düşmesi veya bunların tasfiyesi ya da tüzel kişilikleri sona erdirilerek kapatılmaları halinde 506 sayılı Kanunun ek 24/1 maddesi hükmü gereğince ödenen sosyal yardım zammından öncelikle özelleştirme fonundan karşılanmak

üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığı sorumlu tutulacak, ancak özelleştirme fonundan sosyal yardım zammının yasada öngörülen sürede Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenmesinin mümkün olmaması halinde ise işbu sosyal yardım zamları Hazinece karşılanacaktır. Başka ifade ile, 4046 sayılı Kanunun kapsamındaki kuruluşların özelleştirme programı kapsamına alındıkları tarihten sonrası için bu kuruluşlar 23. maddede öngörülen koşulların gerçekleşmesi kaydıyla, 506 sayılı Kanunun ek 24/1 maddesi hükmü kapsamı dışında olup, artık en son kuruluş olarak ayrılmak suretiyle kendilerine 506 sayılı Kanun hükümlerine göre malüllük, yaşlılık veya ölüm aylığı bağlanan kişilere ödenen sosyal yardım zamlarının Sosyal Sigortalar Kurumuna ödeme yükümlülükleri bulunmamaktadır. Giderek Sosyal Sigortalar Kurumu işbu sigortalılara ilgili kuruluşların özelleştirme programına alınmalarından sonrası için ödenen ya da ödenecek bulunan sosyal yardım zamlarını ancak özelleştirme fonundan karşılanabilmesi halinde özelleştirme İdaresi Başkanlığından bunun da mümkün bulunmaması halinde Hazine'den talep edecektir.

Dava konusu olayda, davacı şirketin iştiraki bulunan Sümerbank'ın özelleştirme kapsamına alınıp 28.10.1988 tarihinde 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkartılması karşısında 4046 sayılı Kanunun 23. maddesinde öngörülen koşulların bu teşebbüs yönünden gerçekleşmesi koşulu ile ve davacı vekilinin 22.3.1995 tarihli dilekçesi gözönünde tutularak, 28.10.1988 tarihinden itibaren ödenen sosyal yardım zammından davacı şirket sorumlu olmayacağından bu tarihten sonrası için davacının ihtirazi kayıtla Sosyal Sigortalar Kurumuna ödediği sosyal yardım zammı miktarı gerektiğinde bilirkişi marifetiyle saptanarak davacıya iadesine hükmedilmesi gerekirken yazılı biçimde eksik inceleme ile hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır.

O halde davacının bu yönü amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ

Temyiz edilen hükmün yukarıda açıklanan nedenlerle **BOZULMASINA**,
20.6.1995 gününde oybirliğiyle karar verildi.

KARARIN İNCELENMESİ

1- Bilindiği üzere "**Sosyal Yardım**", sosyal güvenlik politikalarında sosyal koruma aracı olarak başvuru finansman kaynağını vergilerin oluşturduğu, yardımdan yararlananın finansmana katılmadığı, yoksulluk koşuluna bağlı, kamu yardımı niteliğindeki primsiz bir sosyal güvenlik müessesesidir.

Türk sosyal güvenlik sistemi ise; model olarak, **sosyal sigorta tekniğine dayalı bir sosyal güvenlik modelidir**. Yani "zorunluluk" esastır ama, büyük maliyet getiren bu düzenlemelerden yararlananlar, "prim" ödeyerek bu düzenlemenin finansmanına katılırlar.

Sosyal Yardım Zammı, yapısı gereği Türk sosyal güvenlik modeline uymadığı halde, devlet memurlarının "yakacak yardımı" olarak ve Genel Bütçeden karşılanarak sisteme girmiş, **2422 sayılı Yasa ile de, Sosyal güvenlik sistemine dahil edilmiştir. Bu düzenleme ile yardımın finansmanı**, yapısı gereği devlet tarafından karşılanması gerekirken; Anayasamız uyarınca "herkesin sosyal güvenlik hakkını sağlamakla yükümlü" olan devletin "bu görevini yerine getirmesi için kurulmuş teşkilatlardan biri" olan **Sosyal Sigortalar Kurumu'na yüklenmiş; 3395 sayılı Yasa deği-**

şikliği ile de ilaveten, 506 sayılı Yasa'nın Ek 24/L maddesinde sayılan kuruluşlara yüklenmiştir.

Bu düzenleme ile yasa koyucu, belli sigorta dallarından aylık alan Kurum alacaklılarına her ay ödenen bu yardımın finansmanını artık, yasa da sayılan belli kuruluşlara yaptırmaktadır. Bu kuruluşlardan konumuz itibariyle bizi ilgilendiren, "233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamına giren iştirakler"dir.

2- Bilindiği üzere, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre **iştirak**; bugün devletin sırtında kambur olarak kabul edilen KİT'lerin veya bağlı ortaklıklarının sermayelerinin en az % 15, en çok ta % 50'sine sahip olduğu anonim şirketlerdir. **Bu anonim şirketler, özel hukuk tüzel kişileri olmalarına karşın, sırf bünyelerinde yer alan "kamu payı" nedeni ile -üstelik te bu pay genellikle azınlık payı olduğu halde- Sosyal Sigortalar Kurumu'nun ve hatta devletin yerini almakta, bu madde uyarınca sosyal yardım zammından sorumlu olmaktadır** (Bu maddenin çeşitli bakımlardan Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüşse de Anayasa Mahkemesi, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun finansal sıkıntılarını da gerekçe olarak kullanmış ve maddeyi Anayasa'ya aykırı bulmamıştır.).

Kısaca özetlersek; **iştirakler, özel hukuk tüzel kişileridir fakat 506 S.lı Yasa Ek 24/L uyarınca, iradeleri dışında bu sorumluluğu yüklenmişlerdir.**

3- İncelediğimiz karar, işte böyle bir iştirakin hissedarı, özelleştirme kapsamına alınca açılan bir menfi tesbit ve istirdat davasına ilişkindir.

Gerekçeden anladığımız üzere **Yüksek Mahkeme bu davada, iki konuya önem vermektedir.**

a- **Özelleştirme kapsamına alınıp 233 sa-**

yılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkma olgusu ve

b- **4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesinde aranan şartlar.**

Yüksek mahkemenin üzerinde durduğu bu hususları tek tek inceleyelim;

4- Yüksek Mahkeme, "**Özelleştirme kapsamına alınıp 233 sayılı KHK kapsamından çıkma**" olgusu üzerinde durmaktadır. Çünkü bu tarih, mahkeme kararlarına göre **506 sayılı Yasa'nın Ek 24/L md.sinden doğan sorumluluğun sona eriş tarihidir.**

Sorumluluğun sona ermesi bakımından bu tarihin esas alınması son derece isabetli ve yasa gereğidir. Çünkü 506 sayılı Yasa'nın Ek 24/L maddesi bu borcu, hukuken özel hukuk tüzel kişisi olan bu anonim şirketlere, sırf 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamındaki kuruluşun iştiraki oldukları için yüklemiştir.

Vaktiyle 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan kuruluşun **Özelleştirme Yasası kurallarına göre özelleştirme kapsamına alınıp 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkarılması sonucu ise, borcun sebebi ortadan kalkmaktadır.**

Zaten **4046 sayılı Özelleştirme Yasası'nın 23. maddesi de, idareye devredilmiş olan kuruluşlardaki sosyal yardım zamlarının Fondan, o da olmazsa Hazine'den karşılanacağını düzenlemektedir. Bu durumda sorumluluğun bittiği tarih olarak 233 sayılı KHK kapsamından çıkarılma tarihinin esas alınması, son derece yerindedir.**

5- **Yüksek Mahkemenin aradığı diğer şart olan 4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesinde aranan şartlar ise, Yüksek mahkemenin diğer kararlarından edindiğimiz izlenim uyarınca; "Kamu payının özelleştirme sonucu % 15'ten aşağıya düşmüş olması" halidir.**

Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair **4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesi aynen şu şekildedir:**

Sosyal yardım zammı Madde 23:

"Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu bunlardaki kamu payının % 15'in altına düşmesinden veya bunların tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammına hak kazanmış olan personele 506 sayılı Kanunun Ek 24'üncü maddesi gereğince ödenen sosyal yardım zamları, ödemenin yapılmasını müteakip Sosyal Sigortalar Kurumunun yazılı talebi üzerine İdare tarafından Özelleştirme Fonundan karşılanmak üzere en çok iki ay içinde adı geçen kuruma ödenir. Özelleştirme Fonunun diğer yükümlülükleri de dikkate alındığında sosyal yardım zamlarının süresinde Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenmesinin mümkün olmadığı hallerde sosyal yardım zamları Hazinece karşılanır."

Yüksek Mahkemenin 23. maddeye ilişkin yorumuna girmeden önce, aynı Yasa'nın bazı maddelerine bir göz atalım.

* 4046 sayılı Yasa'nın **geçici 11. maddesi** daha önce yürürlükte bulunan yasa gereğince **Kamu Ortaklığı İdaresine devredilmiş olan kuruluşların "devir tarihi itibariyle"** özelleştirme programına alınmış sayarak **kapsamına almaktadır.**

* Aynı Yasa'nın **17. maddesi** Özelleştirme programına alınarak **İdareye devredilen kuruluşları İdare'ye bağlanmış kabul etmektedir.**

* **37. maddesi** ise **özelleştirme programına alınan kuruluşların özel hukuk hükümlerine tabi olduklarını ve bunlar hakkında 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerinin uygulanmayacağını düzenlemektedir.**

Görüleceği üzere; özelleştirme programındaki kuruluşlar, kurul kararı ile İdare'ye devredilmekte ve devir tarihleri itibariyle özelleştirme kapsamında bulunmakta, bu itibarla da bunlar için İdare'ye devir tarihinden itibaren artık 233 sayılı KHK hükümleri uygulanmamaktadır.

Ama İdareye devredilmiş olan bu kuruluşlarda çalışanlara ilişkin doğacak sosyal yardım zamları ne olacaktır?

İşte burada da Yasa'nın 23. md.si devreye girmekte ve şu anda İdarede bulunan **payın % 15'in altına inmesinden önce** (ya da tasfiyesinden veya kapatılmasından önce) **oluşacak sosyal yardım zammı alacaklarının, Kurumun talebi üzerine İdare tarafından Fon kanalı ile karşılanacağını düzenlemektedir. Kısaca 23. maddenin vazediliş nedeni, kapsama alınan kuruluşta oluşacak sosyal yardım zamlarının istenme merciinin belirlenmesidir.**

6- İşte bütün bu maddeler birlikte değerlendirildiğinde, 23. maddenin yanlış yorumlandığı sonucuna ulaşılmaktadır görüşümdedir. Gerçekten de;

Eğer yasa koyucu, özelleştirme kapsamındaki kuruluşun 506 sayılı Yasa'nın Ek 24/L md.si yükümlülüğünün, özelleştirme uygulamaları boyunca hala devam ettiğini düşünüyordu ise; niçin Özelleştirme Fonunun Kullanım Alanları başlıklı 10. md.sinini (k) bendinde sosyal yardım zammı ödemelerine yer verilmiştir?

Eğer fon sadece kanun payı % 15'in altından indikten sonra devreye girecek ise niçin 23. md.de "% 15'in altına inmesinden önce" ibaresi kullanılmıştır?

Kamu payının % 15'in altına indiği ya da tasfiye edildiği veya kapatılan bir kuruluş ile artık Özelleştirme İdaresinin ve fonunun ne alakası olabilir?

Eğer Yüksek Mahkeme 23. maddenin koşulu olarak % 15'in altına inmeyi öngörüyorsa, kararında niçin sorumluluğun bittiği tarih olarak kamu payının % 15'in altına ineceği tarihi değil de, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkarılma tarihini esas almıştır?

Eğer Yüksek Mahkeme 23. maddenin koşulu olarak % 15'in altına inmeyi esas alıyorsa, **payın % 15'in altına indiği tarihte açılacak bir davada sorumluluğun bittiği tarih yine 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkarılma tarihi değil midir? (Nitekim Yüksek Mahkeme de, 4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesine dayanarak verilen tüm kararlarda, kuruluşun 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkış tarihini esas almaktadır.)**

Eğer sorumluluğun bittiği tarihi belirlemek için esas olan 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkış tarihi ise, kamu payının % 15'in altına inmesi ile inmemesinin hukuk adına ne anlamı olmaktadır?

Yüksek Mahkeme, özelleştirme kapsamında olup ta henüz kamu payı % 15'in altına inmemiş kuruluşlarla ilgili olarak özelleştirme kapsamındaki kuruluşu sorumlu görmekle Kurum üzerindeki yükün hala devam ettiğinin farkında mıdır? Çünkü **bu kabulle, kapsamdaki kuruluş sosyal yardım zamlarını ödemeye devam edecek ve kamu payı % 15'in altına indiğinde Kurum aleyhine dava açarak geriye dönük olarak -233 sayılı KHK kapsamından çıktığı tarih itibariyle- istirdat talebinde bulunacaktır. Halbuki aksinin kabulünde belki kuruluş özelleştirme kapsamına alınmakla -yani 233 kapsamından çıkartılmakla- bu yükümlülükten kurtulacak ama 4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesi uyarınca onun yerini Özelleştirme Fonu, o da olmuyorsa Hazine alacaktır. Kısaca, aktüeryel dengesi bozulmuş olan Kurum, ancak 2. yorumda bu yükten kurtul-**

makta, Yüksek Mahkemenin yorumunda ise, şimdi olmazsa bile daha sonra, istirdat davasının davalısı olmaktadır.

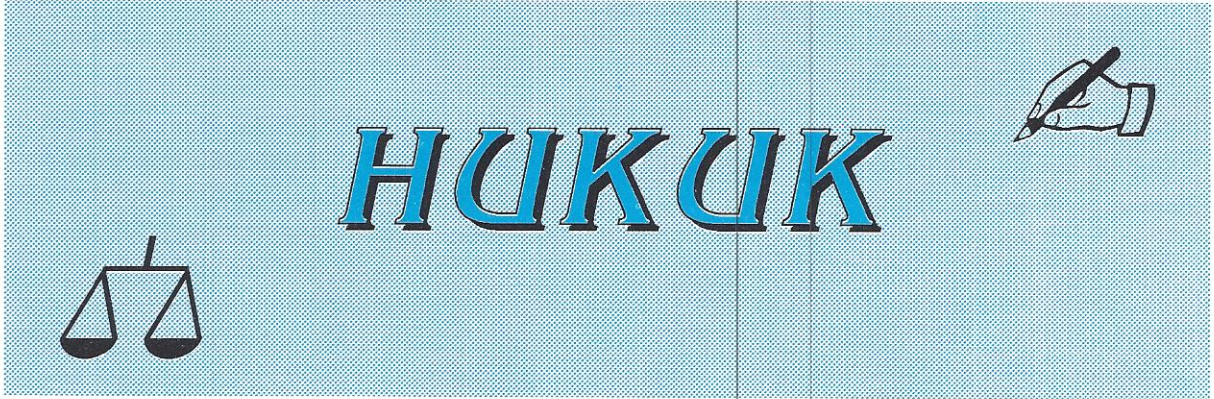
Eğer 2. yorum hatalı ise, niçin Yasa koyucu 23. maddeyi düzenlerken Kurumun sosyal yardım zamlarını Özelleştirme İdaresinden isteyeceği düzenlemesini yapmıştır? Yasa koyucu eğer idareye devredilen kuruluşun bu konudaki sorumluluğunun devam ettiğini düşünüyordu ise böyle bir düzenlemeye gerek var mıdır?

İşte bütün bu soruların yanıtı, görüşüme göre bizi, 23. maddenin yanlış yorumlandığı sonucuna götürmektedir.

Sosyal Yardım Zammı ve İştirakler açısından iki dönem vardır. Birinci dönemde bu zammın finansmanı; yasa gereği, özel hukuk tüzel kişisi olmalarına rağmen **İştiraklerce karşılanmaktadır. ikinci dönem de ise;** kamu payı özelleştirme kapsamına alınmakla, iştirak artık, yasa gereği 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamından çıkmakta ve fakat bu sefer devreye, hisseleri özelleştirmek üzere devralan **Özelleştirme İdaresi ve onun denetimindeki Fon, hatta asıl finansman kaynağı olan Hazine girmektedir.**

4046 sayılı Yasa'nın 23. maddesi işte bu ikinci dönemi düzenlemektedir ve maddede, kişisel görüşüm olarak "kamu payı % 15'in altına inmedikçe özelleştirme kapsamındaki kuruluşun sorumluluğu devam eder" şeklinde bir koşul bulunmamaktadır.

Sonuç olarak; Yüksek Mahkemenin, özelleştirme kapsamındaki kuruluşların sosyal yardım zammı konusundaki sorumluluklarının sona ermesi için "kamu payının % 15'in altına inmesi" koşulunu arıyor olması, görüşüme göre, yasanın amacına aykırı bir yorumdur ve bu nedenle de karar, bu açıdan yerinde değildir.

T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

ESAS NO : 1995/36103
KARAR NO : 1996/3809
KARAR TARİHİ : 05.03.1996

KARAR ÖZETİ :

İşçinin devamsızlığı sebebiyle iş akdinin fesh edilmiş bulunmasına göre ihbar ve kıdem tazminatı istenemez.

DAVA :

Taraflar arasındaki, ihbar ve kıdem tazminatı ile yıllık ücretli izin parası ve ücret alacağıнын ödenmesi davasının yapılan yargılaması sonunda; ilamda yazılı nedenlerle gerçekleşen miktarın faiziyle birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine ilişkin hükmün süresi içinde duruşmalı olarak temyizden incelenmesi davalı avukatınca istenilmesi üzerine dosya incelenerek işin duruşmaya tabi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 5.3.1996 Salı günü tayin edilerek taraflara çağrı kağıdı gönderilmişti. Duruşma günü davalı adına avukat geldi. Karşı taraf adına kimse gelmedi. Duruşmaya başlanarak hazır bulunan avukatın sözlü açıklaması dinlendikten sonra duruşmaya son verilerek dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü.

YARGITAY KARARI :

1. Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davalının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2. Davacı iş aktini haksız biçimde, davalı işveren tarafından feshedildiğini iddia ederek ihbar ve kıdem tazminatı isteğinde bulunmuş ve tanıklar da dinletmiştir. Davacı tanıkları davacı gibi işten ayrılan kişiler olup, iddiayı doğrulamışlar ve mahkemece de bu tanık anlatımlarına ağırlık verilerek dava kabul edilmiştir. Davalı işveren mali güçlük içinde bulunduğunu, davacının ücretinin artırılması talebinde bulunduğunu bu konunun aralarında görüşüldüğünü, ancak mevcut şartlar karşısında talebin olumlu karşılanmaması üzerine davacının bir kaç gün işine devam ettiğini, daha sonra gelmediği için işyerinde tutanak düzenlendiğini, devamsızlığın devamı üzerine de iş aktinin feshedildiğini savunarak dosyadaki yazılı belgeleri ve dinlettiği tanık anlatımları dikkate alınarak davanın reddine karar verilmesini istemiştir.

Dosyada mevcut 5.5.1995 tarihli tutanak, işçinin 2.5.1994'den itibaren gelmediğini göstermektedir. Davalı tanığı olarak dinlenen tutanak müzileri anılan belgeyi doğrulamışlar ve davacının devamsızlıkta bulunduğunu ve bunun nedenlerini kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ayrıntılı olarak açıklamışlardır. 9.5.1994 fesih tarihine kadar da bu devamsızlığın sürdüğünü yazılı fesih bildirimini-

den anlaşılmaktadır. Bu yazılı ve sözlü birbirini doğrulayan deliller karşısında ihbar ve kıdem tazminatı isteklerinin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kabulü isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda yazılı sebepten BOZULMASINA, davalı yararına takdir edilen 6.000.000 lira duruşma avukatlık parasının karşı tarafa yükletilmesine ve peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine 5.3.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1996/906
KARAR NO : 1996/9229
KARAR TARİHİ : 22.04.1996

KARAR ÖZETİ :

Toplu iş sözleşmesinin tarafları yetkileri olduğu sürece kural olarak yeni düzenlemeler yapabilirler ve sözleşmenin kimi hükümlerini değiştirebilirler. Bu nedenle sözleşmenin ikinci yıl zammını değiştiren protokolün altında imzası bulunan sendika mensubunun tek başına toplu iş sözleşmesinde değişiklik yapmaya yetkili olup olmadığının araştırılması, yetkili ise davanın reddine karar verilmesi gerekir.

DAVA :

Davacı, ücret alacağına ödenilmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Hüküm süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI

1- Davacı işçinin üyesi olduğu Genel-İş Sendikası ile davalı belediye arasında bağitlanan 1.1.1994-31.12.1995 yürürlük süreli Toplu İş Sözleş-

mesinin 46 ncı maddesinde ikinci yıl zammı olarak enflasyon + %10 esas kabul edilmiştir. Davalı belediye bu ücret zammını ödememiş ancak 27.4.1995 tarihinde anılan sendikanın aynı Toplu İş Sözleşmesi bağitlanırken sendika temsilcisi olarak imzalayanlar arasında yer alan 9.uncu bölge başkanı ile bir araya gelerek düzenlenen protokolle ikinci yıl zammı yerine daha az miktarda maktu bir ücret artışı öngörüldüğünü ve buna göre de davacıya ödemelerde bulunulduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece Toplu İş Sözleşmesindeki ikinci yıl zammının ödenmesi gerektiği vurgulanarak istek doğrultusunda hüküm kurulmuştur.

Toplu İş Sözleşmesi tarafları yetkileri olduğu sürece kural olarak yeni düzenlemeler yapabilirler ve sözleşmenin kimi hükümlerini değiştirebilirler. Somut olayda Toplu İş Sözleşmesinin altında sendika temsilcisi olarak imzası bulunan bir sendika mensubu ile davalı arasında protokol yapıldığı anlaşılmakla birlikte bu sendika temsilcisinin tek başına Toplu İş Sözleşmesi değişikliği yapabiliyor yapamıyacağı konusunda mahkemece bir araştırma ve inceleme yoluna gidilmemiştir. Böyle bir yetkinin olup olmadığının saptanabilmesi için öncelikle sendika tüzüğüne getirilerek hükümlerinin incelenmesi gerekir.

Tek başına yetkili olduğu sonucuna varıldığı takdirde dava red edilmeli aksi halde şimdiki gibi kabul edilmelidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, tereddüt halinde sendika genel başkanlığından adı geçen yetkili olup olmadığı da sorularak sonuca gidilmelidir.

2- Kabule görede hüküm altına alınan miktar için temerrüt tarihi olarak kabul edilen Bölge Çalışma Müdürlüğüne 28.3.1995 tarihli yazısının esas alınmasının gerekçesi gösterilmemiştir. Davacı işçinin Bölge Çalışma Müdürlüğüne hakkının noksan ödendiği konusunda herhangi bir şikayeti olup olmadığı araştırılmadan temerrüt tarihi olarak anılan yazının esas alınması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ :

Temyiz olunan yukarıda açıklanan nedenlerle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 22.4.1996 gününde oybirliği ile karar verildi.

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1995/37765
KARAR NO : 1996/12623
KARAR TARİHİ : 04.06.1996

KARAR ÖZETİ :

Ücretin bir hizmet karşılığı olduğu iş hukukunun temel ilkesidir. Bu nedenle davacının haklı nedenle iş aklının fesh edildiği tarihte tekrar işe alındığı tarih arasındaki dönem için istediği bütün işçilik hakları ile ilgili davanın reddine karar verilmesi gerekir.

DAVA :

Davacı, ihbar, kıdem tazminatı, maddi ve manevi tazminat ile ücret alacağıının ödenilmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Hüküm süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI :

Davacı, davalıya ait işyerinde kamara amiri olarak çalışmakta iken çalıştığı dönemin hesaplarını kapatmaması nedeniyle iş akti işveren tarafından 16.7.1993 tarihinde fesh edilmiş ancak daha sonra işveren tarafından davacının durumunun yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı doğması üzerine disiplin kurulunca söz konusu davranışından dolayı üç yevmiye kesimi cezası uygun bulunmuştur. Bu gelişmelerden sonra davacı tekrar 25.3.1994 tarihinde işe girmiş ve daha sonra emekli olarak işyerinden ayrılmıştır. Davacı açmış olduğu bu dava ile aktin işverence fesh edildiği 16.7.1993 tarihi ile tekrar işe alındığı 25.3.1994 tarihi arasında geçen süre için çalışmış olsa idi alması muhakkak bulunan ücret, ikramiye, sosyal haklar ile birlikte aynı dönemde gerçekleşmesi muhtemel bulunan yıllık ücretli izin alacağı ile çalışmadan geçen süre için fark kıdem tazminatı isteklerinde bulunup mahkemece bu isteklerin tamamı hüküm altına alınmıştır.

İş Hukukunun temel ilkelerinden olan ve öğreti ve uygulamada hassasiyetle üzerinde durulan kurala göre, ücret bir hizmet karşılığıdır. Kural olarak çalışılmadan geçen süreler için ücret ve benzeri hakların istenmesi olanağı yoktur. Davanın ileri sürülmüş şekline göre davacı tazminat şeklinde bir istekte bulunmamış ve mahkemece de bu şekilde nitelendirilmek suretiyle söz konusu dönemde gerçekleşmesi söz konusu olan hakları kabul etmiştir. Diğer taraftan çalışılmadan geçen süre içinde yıllık ücretli izin hakkının doğduğundan da söz edilemeyeceği gibi aynı şekilde geçen sürenin de kıdem tazminatı hesabında değerlendirilmesi olanağı yoktur. Mahkemece ileri sürülmüş şekli itibariyle kabul edilen bu olgular karşısında isteklerin tümünün reddi gerektiği halde kabulüne karar verilmiş olunan hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen nedenle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine 4.6.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1995/37736
KARAR NO : 1996/11315
KARAR TARİHİ : 22.05.1996

KARAR ÖZETİ :

Davacının imzasının yer aldığı ücret bordrosunda ücretinin ne olduğu gösterilmiştir. Yazılı belge dikkate alınmaksızın tanıkların soyut ifadelerine göre istek doğrultusunda hüküm kurulması hatalıdır.

DAVA :

Davacı, ihbar ve kıdem tazminatı, fazla çalışma ve yıllık ücretli izin parası ile ücret alacağıının ödenilmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Hüküm süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşur olup düşünülür:

YARGITAY KARARI :

1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davalının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2- Dosya içerisinde bulunan ve davacının imzasının yer aldığı ücret bordrosunda davacının ücretinin ne olduğu gösterilmiştir. Bu yazılı belgeye karşı davacıdan öncelikle diyecekleri sorulmalı, varsa delilleri celp edilmeli ve mukabil deliller de toplanmalıdır. Bu şekilde araştırma ve inceleme yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı belge dikkate alınmaksızın iki tanığın soyut ifadelerine göre ihbar, kıdem tazminatları ile diğer işçilik haklarının hesap edilerek istek doğrultusunda hüküm kurulması hatalıdır.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen nedenlerle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 22.05.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●

T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

ESAS NO : 1996/2730
KARAR NO : 1996/11934
KARAR TARİHİ : 28.05.1996

KARAR ÖZETİ :

1- İşçinin gece işyerine hayat kadını getirmesi haklı fesih nedenidir.

2- Davalı işverenin süresi içinde ileri sürdüğü zaman aşımı def'inin incelenmesi gerekir. İhbar ve kıdem tazminatı dışındaki işçilik hakları beş yıllık zaman aşımına tabidir.

3- İlik kısmî dava işçilik hakları için temerrüt oluşturmaz. Bu nedenle hüküm altına alınan ka-

lemler için ek dava tarihinden itibaren faiz yürütülmelidir.

DAVA :

Taraflar arasındaki, ihbar, kıdem tazminatı, ikramiye, fazla çalışma ve izin ücretiyle bayram ve hafta tatili gündeliklerinin ödenmesi davasının yapılan yargılaması sonunda; ilamda yazılı nedenlerle gerçekleşen miktarın faiziyle birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine ilişkin hükümün süresi içinde duruşmalı olarak temyizden incelenmesi davalı avukatınca istenilmesi üzerine dosya incelenerek işin duruşmaya tabi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 28.05.1996 Salı günü tayin edilerek taraflara çağrı kağıdı gönderilmişti. Duruşma günü davalılar adına avukat ile karşı taraf adına avukat geldiler. Duruşmaya başlanarak hazır bulunan avukatların sözlü açıklamaları dinlendikten sonra duruşmaya son verilerek dosya incelendi, gereği konuşulup düşünülür:

YARGITAY KARARI :

1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davalının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2- İşyerinde tutulan tutanak ve davalı tanıklarının anlatımlarına göre, davacı işçinin gece işyerine hayat kadını getirdiği anlaşılmaktadır. Birbirini doğrulayan ve ayrıntılı biçimde olayın meydana geldiğini gösteren deliller karşısında davalı işverenin iş akdini 17/II.d maddesi uyarınca haklı olarak fesh ettiği sonucuna varılarak ihbar ve kıdem tazminatı isteklerinin reddine karar verilmelidir.

3- Davalı işveren süresi içinde zamanaşımı def'inde bulunduğu halde mahkemece bu yön dikkate alınmadan hüküm kurulmuştur. Oysa kıdem ve ihbar tazminatı dışındaki işçilik hakları B.K. 126 maddesi uyarınca beş yıllık zamanaşımına tabidir. Böyle olunca ek dava 13.07.1995 tarihinde açıldığına göre, o tarihte beş yıl önceki 13.07.1990 tarihinden sonra gerçekleşen işçilik hakları hüküm altına alınmalıdır.

4- Ek dava konusu olup hüküm altına alınan kalemler için ek dava tarihinden faiz yürütülmelidir. Çünkü ilk kısmî dava anılan haklar için temerrüt oluşturmaz.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen nedenlerle BOZULMASINA, davalı yararına takdir edilen 3.000.000 TL. duruşma avukatlık parasının karşı tarafa yükletilmesine, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine 28.05.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1996/1845
KARAR NO : 1996/13711
KARAR TARİHİ : 13.06.1996

KARAR ÖZETİ :

Davacının işveren adına mübayaaya işlerini yürütürken kendi evinin ihtiyacı için almış olduğu maddeleri de şirket hesabına yazdırması doğru-luk kurallarına aykırıdır.

Davalıya tazminatsız fesih hakkını verir.

DAVA :

Davacı ihbar ve kıdem tazminatının ödetilmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Hüküm süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI :

Davacı, işçi şoförlük ve mübayaaya işlerini yürüt-mekte iken Halk Pazarı'nda şirket adına erzak alırken kendi evinin ihtiyacı için almış oldu-ğu maddeleri de şirket hesabına yazdırmak sure-tiyle menfaat sağladığı adı geçen market sahibi-nin 25.08.1993 tarihli ihbar mektubu içeriğinden ve yargılama sırasında tanık olarak vermiş oldu-ğu ifadesinden anlaşılmaktadır. Davacının bu davranışı 1475 sayılı İş Kanunu'nun 17/II-d ben-dindeki doğruluğa ve bağlılığa uygun olmayan hali oluşturur ki, bu durum davalı işverenin iş akdi-ni bildirimsiz ve tazminatsız fesh etme hakkı verir. Bu olgu dikkate alınarak ihbar ve kıdem tazmina-tı isteklerinin reddine karar vermek gerekirken söz konusu olayın irdelenmesi dahi yapılmadan ka-bulü hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen se-beple BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcı-nın istek halinde ilgiliye iadesine, 13.06.1996 gü-nünde oybirliği ile karar verildi.

●

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1996/11376
KARAR NO : 1996/13766
KARAR TARİHİ : 13.03.1996

KARAR ÖZETİ :

Hizmet aktinin haklı nedenle feshedildiğinin ispat külfeti davalı işverene düşer. Tarafların tüm delilleri sorulup incelenmeden davacının iddiası ile yetinilerek karar verilmesi bozmayı gerektirir.

DAVA :

Davacı, ihbar ve kıdem tazminatı ile fazla ça-lışma parasını, hafta ve bayram tatili gündelikleri-nin ödetilmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Davalının temyizinin süresinde olduğu anlaşıl-dığından mahkemenin temyiz edilmemiş sayıl-masına dair kararının kaldırılmasına karar verile-rek, dosya incelendi, gereği konuşulup düşün-üldü.

YARGITAY KARARI :

Hizmet aktinin haklı nedenlerle feshedildiğinin ispat külfeti davalı işverene düşmekte ise de; da-vacının çalışma süresinin ücretini hafta ve bay-ram tatillerinde çalıştığını fazla mesai yaptığını göstereceği delillerle kanıtlaması gerekir. Mahke-mece tarafların delilleri toplanmadan davacının iddiaları ile yetinip isteklerinin hüküm altına alın-ması doğru değildir. Mahkemece yapılacak iş ta-raflara iddia ve savunmalarını kanıtlayacak delil-lerini bildirmek üzere mehil vermek delillerini toplamak ve sonucuna göre bir karar vermektен ibarettir.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda belirtilen nedenlerle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 13.06.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1995/37956
KARAR NO : 1996/12262
KARAR TARİHİ : 03.06.1996

KARAR ÖZETİ :

Ücretin ödendiği savunmasını davalının ispat etmesi gerekir.

Davalı, ödeme savunmasını ispat etmemiştir. Deliller yeterli bulunmadığına göre davacıya resen yemin teklif edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir.

DAVA :

Davacı, ihbar ve kıdem tazminatı, izin ile ücret alacaklarının ödenmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, isteği kısmen hüküm altına almıştır.

Hüküm süresi içinde davacı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI :

1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davacının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları reddine.

2- Davacı, çalıştığı süre içinde kendisine ücret ödenmediğini de iddia ederek alacak talebinde bulunmuş, mahkemece 1,5 yıl süre gibi uzun bir zamanda ücretin ödenmemiş olmasının hayatın olağan akışına uygun düşmeyeceği gerekçesiyle sadece son 2 ay için ücret alacağına karar vermiştir.

Ücretin, ödendiği savunması davalı tarafça ispat edilmesi gerekir. Somut olayda, davalı ücretin ödendiğini ispat etmiş değildir. Mahkemece, ücretin ödenip ödenmediği konusunda tam bir kanaat hasıl olmadığı, bu nedenle de 2 ay dışındaki ücret isteğinin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. HUMK. 356. maddesine göre "iddia olunan hususu ispat için irae olunan delillerin hüküm verilecek derecede kanaat hasıl etmemesi" halinde mahkemece res'en yemin teklif olunabilir. Olayda bu hükmün uygulanarak davacıya res'en yemin teklif edilerek sonucuna göre bir karar verilmek gerekir. O halde karar bu nedenle bozulmalıdır.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen nedenle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgisine iadesine 03.06.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●

**T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ**

ESAS NO : 1996/436
KARAR NO : 1996/13561
KARAR TARİHİ : 12.06.1996

KARAR ÖZETİ :

Davalı dört yıllık izin hakkının kullandırılmadığını iddia etmiştir. İzin kullandırıldığı izin defteri veya eşdeğer bir belge ile kanıtlanmadığına göre dört yıllık izin alacağına hüküm altına alınması gerekir.

DAVA :

Davacı, ihbar ve kıdem tazminatı ile yıllık ücretli izin parasının ödenmesine karar verilmesini istemiştir.

Yerel mahkeme, davayı reddetmiştir.

Hüküm süresi içinde davacı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI :

1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davacının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2- Davacı yıllık ücretli izin alacağını da istemiş, mahkemece bu istek gerekçe gösterilmeden reddedilmişse de dosya içeriğine göre davacının iş yerinin devrinden önce ve sonra dört yılı aşkın bir süre çalışması olduğu anlaşılmaktadır. Davalı izin hakkını kullanılmadığını izin defteri veya eşdeğer bir belgeyle kanıtlamış olmadığına göre, dört yıllık izin alacağını hüküm altına alınması gerekir. O halde karar bu yüzden bozulmalıdır.

SONUÇ :

Temyiz olunan kararın yukarıda gösterilen sebeple BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 12.06.1996 gününde oybirliğiyle karar verildi.

●
T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

ESAS NO : 1996/5766
KARAR NO : 1996/13364
KARAR TARİHİ : 11.06.1996

KARAR ÖZETİ :

1- Davacının kesintisiz çalıştığı ve gerçek bir fesih söz konusu olmadığına göre davacı yararına ihbar tazminatına karar verilemez.

2- Bu durumda evvelce kıdem tazminatı namı altında ödenen paranın %30 yasal faizi ile mahsubu gerekir.

3- İhbar tazminatı için en yüksek kredi faizine hükmolunamaz.

DAVA :

Taraflar arasındaki, ihbar ve kıdem tazminatı, ikramiye farkı, yıllık ücretli izin parası ile hafta tatili gündeliğinin ödenmesi davasının yapılan yargılaması sonunda; ilamda yazılı nedenlerle gerçekleşen miktarın faiziyle birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine ilişkin hükmün süresi içinde

temyizen incelenmesi taraflar avukatlarınınca istenilmesi ve davacı avukatınca da duruşma talep edilmesi üzerine dosya incelenerek işin duruşmaya tabi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 11.06.1996 Salı günü tayin edilerek taraflara çağrı kağıdı gönderilmişti. Duruşma günü davacı adına avukat ile karşı taraf adına avukat geldiler. Duruşmaya başlanarak hazır bulunan avukatların sözlü açıklamaları dinlendikten sonra duruşmaya son verilerek dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

YARGITAY KARARI :

1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, tarafların aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2- 31.12.1992 tarihinde kıdem tazminatı adı altında yapılan ödemenin %30 yasal faiziyle birlikte gerçekleşen kıdem tazminatından mahsubu gerekirken mevduat faiziyle birlikte mahsup edilmiş olması hatalıdır.

3- Mahkemece davacının kesintisiz çalıştığı bir başka anlatımla 31.12.1992 tarihinde gerçek bir fesih söz konusu bulunmaması nedeniyle tüm süre için kıdem tazminatı hesabı yapıldığına göre 31.12.1992 tarihindeki girdi çıktı işlemi üzerine davacı yararına ihbar tazminatının tahsiline karar verilmiş olması hatalıdır.

4- Arada yapılan kıdem tazminatı adı altındaki ödeme ile ilgili olarak mevduata uygulanan faize karar verilmiş olması hatalıdır. Çünkü gerçek bir fesih o tarihte söz konusu olmadığı için yapılan ödeme de kıdem tazminatı olarak nitelendirilemez.

5- Hüküm altına alınan ihbar tazminatı farkı için %30 yasal faize karar vermek gerekirken en yüksek işletme kredisi faizinin yürütülmüş olması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ :

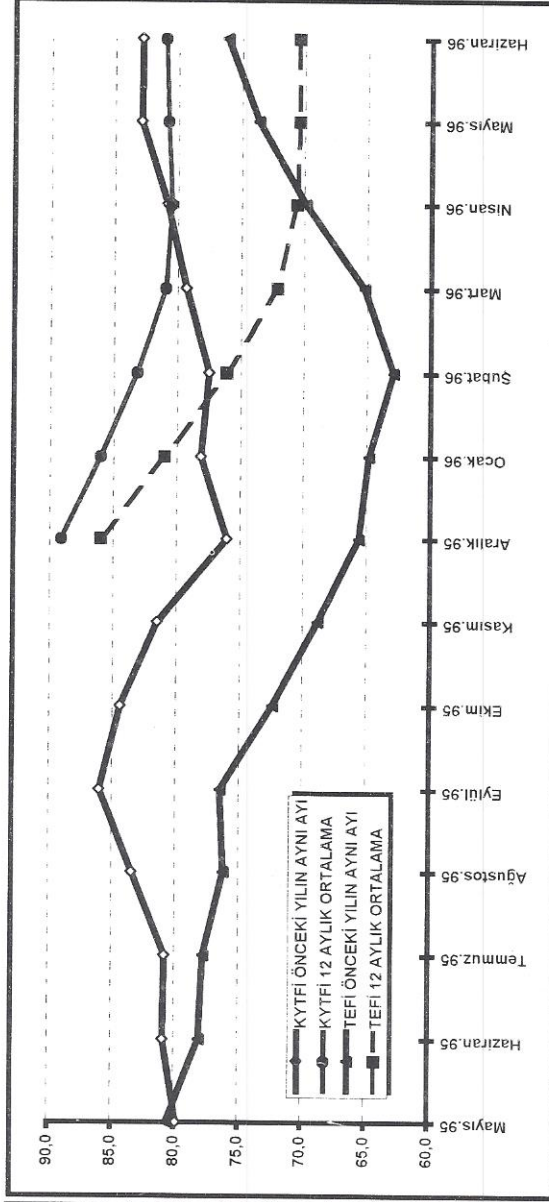
Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı kararın BOZULMASINA, davacı yararına takdir edilen 3.000.000 TL. duruşma avukatlık parasının davalıya, davalı yararına takdir edilen 3.000.000 TL. duruşma avukatlık parasının davacıya yükletilmesine, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine, 11.06.1996 gününde oybirliği ile karar verildi.

İSTATİSTİK

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ TÜKETİCİ FİYATLARI VE TOPTAN EŞYA FİYATLARI İNDEKSİNE GÖRE ENFLASYON RAKAMLARI KARŞILAŞTIRMASI (1994 = 100)

KYTFİ ÖNCEKİ YILIN AYNI AYI	KYTFİ 12 AYLIK ORTALAMA	TEFİ ÖNCEKİ YILIN AYNI AYI	TEFİ 12 AYLIK ORTALAMA
Mayıs.95	79,8	80,6	
Haziran.95	80,9	78,1	
Temmuz.95	80,8	77,7	
Ağustos.95	83,4	76,2	
Eylül.95	86,0	76,5	
Ekim.95	84,4	72,4	
Kasım.95	81,5	68,9	
Aralık.95	76,0	65,6	86,0
Ocak.96	78,1	64,8	81,0
Şubat.96	77,5	63,0	76,1
Mart.96	79,3	65,3	72,1
Nisan.96	80,8	69,9	70,6
Mayıs.96	82,9	73,7	70,4
Haziran.96	82,9	76,2	70,5

KYTFİ: Kentel Yerler Tüketici Fiyatları İndeksi
TEFİ: Toptan Eşya Fiyatları İndeksi

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

Fazla büyüttüğümüzü
düşünüyorsanız, haklısınız.

Evet, haklısınız. Çünkü, küçük ya da büyük her türlü tasarruflarınızı en iyi şekilde değerlendirmek... yüksek kazançta dönüştürmek... birikimlerinizi daha da büyütmek, bizim işimiz. VakıfBank Menkul Kıymet Merkezleri, yurtdışı ve dünyadaki gelişmeleri çok yakından izler; piyasaların bu gelişmelerden nasıl etkileneceğini önceden görerek, yatırımlarınızı doğru yönlendirmenizi sağlar. Bu nedenle VakıfBank Menkul Kıymet Merkezleri, 1995 yılında İMKB'deki işlem hacmiyle bankalar arasında birinci sırada yer almıştır. Bu başarının kazanılmasında iki önemli etken vardır: **1. Deneyimli ve uzman kadro. 2. Yurtiçi ve yurtdışı piyasaları yakından izlemeye olanak sağlayan teknolojik donanım.** VakıfBank Menkul Kıymet Merkezleri'nde piyasaların nabzını zamanında tutar ve her zaman daha fazla kazanırsınız. **Gelin VakıfBank**

Menkul Kıymet Merkezleri'ne, tasarruflarınız daha fazla kıymetlenir.

VakıfBank
"21. Yüzyıl Bankacılığı"

VakıfBank Menkul Kıymet Merkezleri Adana: Tel: (0322) 458 10 41 Ankara: Tel: (0312) 468 07 60 Antalya: Tel: (0242) 248 28 83 Bursa: Tel: (0224) 221 14 80 Denizli: Tel: (0258) 241 29 30 Ege: Tel: (0232) 441 59 00 Erzurum: Tel: (0442) 235 21 04 Gaziantep: Tel: (0342) 220 16 40 İstanbul: Tel: (0212) 293 13 90 Uluslararası MKM İstanbul: Tel: (0212) 212 55 58 Konya: Tel: (0332) 350 86 33 Mersin: Tel: (0324) 238 22 03 Samsun: Tel: (0362) 432 47 11

